

1562 A. 12. 873

DE REPUBLICA GERMANIAE,

SEU IMPERIO CONSTITVENDO,

D. IVLII EPISCOPI NVMBVRGENSIS
Oratio ad Germanos.

Ex ipsius ~~Autoris~~ recognitione multo diligentius q̄ antehac edita.

COLONIAE
Apud haeredes Iohannis Quentel, & Geruinum
Calenium, Anno 1562.

Handwritten signature or scribble

Vert. No. 522

2 400 41

19.12.873

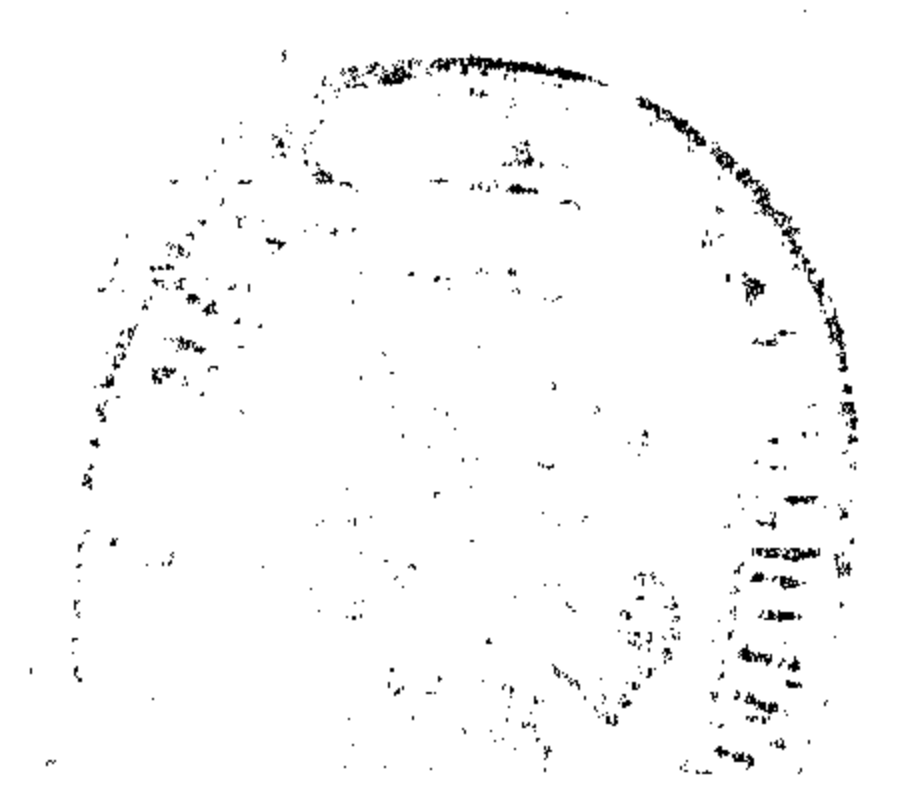
DE REPUBLICA GERMANIAE,
SEU IMPERIO CONSTITVENDO,
D. IVLII EPISCOPI NVMBURGENSIS
Oratio ad Germanos.

Ex ipsius Authoris recognitione multo diligentius quam antehac edita.

Cent. 42. 50.

COLONIAE
Apud heredes Iohannis Quentel, & Geruinum
Calenium, Anno 1562.

AD GERMANOS.

VManimaduertam, Principes populiq; Germani, Rempubicā nationis nostræ hoc tempore suo grauitè laborare, incredibile est, quanta animi solitudine afficiar. Quandò em̄ Maiores nostri hanc nobis fati beatam reliquerunt, si ea fortè cōcideret, statuere non facilè possem, utrū id miserius futurū esset nobis, an verò turpius, cū præsertim nullum illius malum à nobis seiunctū esse possit, & talis se offerat occasio hoc tempore, vt Respublica eadem nostra non solūm conseruari, sed etiam ornari facilè possit. Quo minùs committendum puto, vt hanc non completamur animis omnes, nec in eam, quantum pro sua quisq; nostrūm virili parte potest, conferamus. Quòd verò ad me attinet, etsi tenue est, quod possum ego, tamen nè desim meo erga Germaniam nostram qualicunq; officio, quæ mihi de huius commodis ornamentisq; omnibus cogitāti in mentem veniunt, explicare conabor, vt si fortè euentus bonus voluntati meæ atq; consilio responderit, res nostræ secundę nō minùs me delectent, quàm aduersæ hoc tempore cru-

ciant: sin minùs, hæc tamen vox meæ perpetuæ erga patriam voluntatis testis esse possit. Ac quia operam dare debemus omnes, qui charitate patrię mouemur, vt status eius sit longè optimus: præclarè agitur nobiscum, q̄ Maiores nostri Rempub. nostram tam benè constituerunt, vt nũc non de noua huius forma inducenda, sed de veteri vel retinenda, vel recuperãda consilium nos inire oporteat. Itaq; primò ostendã, vt illa è calamitoso quodam statu suo in eum, qui planè beatus esset, fuerit trãslata, cùm Imperium eius initiò constitueretur, deinde labes, quas postea ita contraxit, vt à beato illo statu in calamitosum recideret, monstrobo. Postremò qua viã & ratione non solum restitui ea in locum, vndè decidit, bonum, sed etiam excoli atque amplificari possit, docebo. Attendite igitur Principes populiq; Germani, & id tribuite mihi, vt si non inutilia dixerò, ea nè repudietis. Atque vt, quæ de statu Reipub. nostræ primo loco dicenda sunt, afferam, cõstat Rempublicam omnem sic institui, vt vel vnus summæ eius præsit, vel optimates aliquot paricum potestate, vel penès populum sit eiufdem regendæ potestas. Etsi autem postrema hæc forma in ciuitates & populos nõ ita magnos vtiliter cadere potest, magnis tamen gentibus atque nationibus non est satis accommodata. In quibus nisi existant Magistratus, qui multitudini nobilitate atq; opibus antecellant, hæc ægrè in officio contineri potest. Quarè cùm

initiò

5
 initiò homines cõtus inter se celebrare cõpissent, inuenta est Regum potestas, eaq; talis, vt singuli singulis populis cum imperio præessent, ius dicerent, tuerentur bonos, & sceleratos coërcerent: Quod ad eas, quæ constitutæ fuerant, hominum societates tuendas cum primis aptum esse videbatur. Et quãquàm forma hæc Reipublicæ, q̄ ad similitudinem procurationis eius, qua Deus vnus vniuersum hoc quod cernimus, moderatur, proximè accederet, fuit omnium optima: inductus est tamè postea Optimatũ status, cùm nec vnus, nec multi, sed pauci, ijq; dignitate & potestate inter se pares, singulas res pub. gererent. Atque hoc genus etsi per se bonum, & ciuitatibus liberis vtile semper fuit, tamen nec ipsum gentibus maioribus æquè à Regia potestas conducere potuit. Nã vnus in Republica Princeps, qui potestate sua aliorũ omnium potestatem cõplectitur, nec vllũ habet summi honoris sociũ, concordem, quietum atq; beatum Reipub. statum facilius, quàm Optimatũ procuratio, retinere potest: Quippe cùm vsu veniat, vt inter eos, qui pari sunt cum potestate, facilè nascantur simultates, è simultatibus factiones, è factionibus autem motus graues atq; Rebus publicis perniciosi. Cuius quidem rei documentum statuerunt Græci eo tempore, cùm & sapientiæ, & eloquentiæ, & rei militaris gloria floreret maximè. Nam cùm ciuitates horum singulæ suos haberent Magistratus, qui pari cum potestate fo-

rent: & tamen quidam eorundem, ut fit, summam rerum appetent, & alij Græcis imperare cupent: extiterunt sæpè in natione eorum bella intestina, & ipsi patriam suam ijs armis, quibus defendere debent, miserandum in modum dilacerauerunt, cum modò Athenienses & Megareses, modò Athenienses & Lacedæmonij, modò Lacedæmonij atq; Thebani inter se bella infestis animis gererent, & se ipsos ita cõficerent, ut fracti tandem atq; debilitati, in Macedonum potestatem cõcederent, & dura seruitute opprimerent. Quo tempore visum fuit Græcis ad Rempub. nationis suæ benè administrandam hoc vnum deesse, quòd eadem non vnus imperio vniuersa contineretur. Et quanquã Romanorum respublica, cum post Reges exactos ab Optimatibus regeret, & creuit mirabiliter & effloruit: id tamen, cum illi intra mœnia vnus vrbis concluderent, nec horum quisq; tam diu magistratum suum gereret, ut Rempub. premere grauius posset, fuit aliquanto facilius, quam si locorum interuallo distincti, alij alijs ciuitatibus aut populis præessent. Sit igitur positum hoc atq; fixum, quod ratio summa atq; ipse rerum euentus declarat, gentibus magnis atq; nationibus eam Reipub. formam, quæ vnum habet Principem, longè aptissimam esse atq; vtilissimam. Nunc verò, ut hæc ad rem, de qua hoc loco agimus, conferant: sic habetote, Rempub. nationis nostræ primò multos Principes atq; Reges, qui pari essent cum potestate, habuif-

habuisse: sed postea quam Imperium eius constitutum fuit, vni Imperatori procuratione huius summam creditam fuisse atq; commissam. Et quamquam ex ijs, quæ iam diximus, perspicuum est, vter reipublice status, priorne ille, an posterior, per se melior fuerit, & publicis huius rationibus vtilior, tamen non puto alienum esse ab instituto nostro, si de eo ipso paulò accuratius, explicatiusq; egero. Constat è veteri annaliu memoria, Maiores nostros fidei, constantiae & fortitudinis gloria semper floruisse: verum tamè cum necdum in vnum quasi corpus coaluissent, non modò non Imperium constituere potuisse sibi, sed nec sua, ut oportebat, tutatos fuisse atq; cõseruasse. Nam cum qui præessent Reges, singulis populis pari cum potestate imperarent, nec legibus, nec iure æquabili inter se iungerentur, in commune consuluerunt minimè: sed potius horum quisq; ad priuata commoda sua omnia retulit. Quin ijdem ob causas nescio quas & iniurias, quas Reipublice donare potius, quam cum huius damno persequi debent, bellis inter se grauib; sæpè conflictati fuerunt. Hinc peruersus ille mos, ut & patriam suam vexarent, & agros quisq; vicinorum, si posset, popularetur, nec sociorum armis, in quibus nullum præsidium sibi positum esset, sed vasta potius solitudine sua munire vellet, eaq; non satis tuta esse arbitraretur, nisi à regno suo vicinorum possessiones quam longissimè dimouisset. Quanquã autem nationis nostræ Respub. in hunc statum

statum malum atque prauum incidere, tamen fortitudo Maiorum nostrorum atque rei militaris gloria exteras gentes terruit, nè eos armis facile laceflerent. Et Romani ipsi non antè, quàm Asiæ, Africæ, atq; toti ferè Europæ imperarent, eis bellum intulerunt. Sed tamen cum cernerent, Maiores nostros in factiones distractos esse, arte magis atq; callida consiliorum ratione, quàm vi & armis, ipsos debilitare atque opprimere studuerunt. Vt enim Philippus Macedonũ Rex similtates atque inimicitias ciuitatum Græciæ olim aluit, easq; ita cõmisit inter se, vt suis ipsæ armis frangerentur: ita Romani materiam seditionibus atque intestinis bellis Maiorum nostrorum subiecerunt, vt gens bellicosa suis ipsa viribus conficeretur. Non dubitãrat Germanicus eo tempore, quo Tiberius Romæ imperabat, Cattis atque Cheruscis strenuis atque fortibus Germaniæ populis bellum inferre. Et quamquam cum his prælia quædam fecerat secunda, tamen cum Ariminius, qui cõtra illum arma tulerat, inuictõ animo bellum ita semper redintegraret, vt laceflitus esse potiùs quàm victus videretur, & clades illa funesta, quam Quintilius Varus ab eodem Ariminio acceperat, in memoria atq; sensibus Romanorũ adhuc hæreret: eam consilij ratione iniuit Tiberius, vt Germanicus ab armis discederet, & relinqueret locũ maioribus nostris conflictandi inter se, vt tandem debilitati, mällent in Romanorum, quorum ope indigerent, potesta-

potestatem concedere vltro, quàm vicinorum iniurias ferre. Neq; verò Imperatorem hæc spes sua fefellit. Nam inuentus est nõ ita multò post Maroboduus Sueuorum rex, qui, vt Romanis rem gratam faceret, Ariminio, qui Cheruscos atque Longobardos ducebat, bellũ inferret. Quo confecto, Drusus Catualdam Germanum potẽtem sanè hominem excitauit, vt in Maroboduum ob iniuriam, quã ab eo se accepisse arbitrabatur, impetum faceret. Ac cum hic ab hoste illo suo victus & regno pulsus foret, fecit Tiberius vt Rauennam migraret: & homo magnus ac nobilis à Sueuis suis diuulsus, in hoc perpetuo quasi exilio reliquũ ætatis suæ cõsumeret. Verum cum postea Marobodui factio Catualdam ditione, quã habuerat, vicissim exuisset, fuit hic quidem à Romanis in Galliam Narbonensem missus, & quodam modo relegatus. Atq; ita Principes ambo erepti fuerunt Germaniæ, vt quanto plus præsidij in vtriusq; consilio atq; potentia nationi huic nostræ positũ esse videbatur, tanto magis vires eiusdem extenuarentur. Secuta sunt deinceps ea, quæ Tiberius præuiderat: vt cum maiores nostri intestinis motibus multum sanguinis ciuilibus haussissent, seq; attriuissent ipsos, magna ad imperium Romanũ accessio fieret: & populi quidam Germaniæ non inuiti in Romanorum potestatem venirent, vt horum præsidio cõtra vicinos infestos munirentur. Et quamquam postea eorundem virtute magna sæpè ac peri-

B culosa

culosa bella feliciter confecta fuerunt: tamen ea fuit ipforum conditio, vt, cum maximas res sub alienis auspicijs gererent, sibi tamen atq; patrię communi nulum honoris atq; dignitatis splendorem acquirerent: acquirerent dico? immò quanto magis opes alienas, easque libertati suę infestas, firmarent, tanto plus detrimenti patria nostra caperet, eiusque libertas magis labefactaretur: cum præsertim arma, quibus gloriose vti possent, pro arbitratu eorum in quorum potestate erant, non solum contra exterarum gentes, sed etiam contra Germanos, qui libertatem suam defendebant, ferrent, atque adeo patriam ipsam oppugnarent. Sed quorsum hæc? Vt intelligi possit, qualis fuerit Germaniæ nostrę status eo tempore, cum non vnus, sed paucorum imperio regeretur. Cuius calamitas documentum dedit, quàm illa Optimatũ potestas, aut paucorum dominatio per se non utilis fuerit nationi nostrę, vel ad libertatem retinendam, vel ad opes augendas, vel ad gloriam, & verum decus pariendum: quippe cum gens præpotens, & ad imperium Orbis terrę nata, ipsa sibi plus damni, quàm commodi attulerit, quoad ei nec virtus, nec rei militaris ars, sed ea imperij forma, qua omnes illius vires contraherentur in vnũ atq; iungerentur, & illa beata animorum consensus deesset. Ac Germania quidem nostra, cum semel oppressa esset, non antè respirare potuit, quàm imperium Romanum sua magnitudine ac quasi mole laborans,

rans, ruere inciperet. Quo tempore maiores nostri non solum in pristinam libertatem se vindicauerunt, sed irruerunt etiam in exterarum Romanorum Prouincias, easque vi & armis in suam potestatem redegerunt. Et quãquam tum virtus eorũ magis, quàm antè, eluxit, tamen eam vim nõ habuit, vt patrię solidos, quos debebat, fructus ferret. Neq; enim id quæsierunt milites nostri, eorumq; Duces, vt quas cepissent ciuitates, & populos gentesq; vicissent, adijcerent Imperio patrię, quod necdum constitutum erat, sed vt illã intestinis factionibus dissipatã fugerent, & in exterarum Prouincias Romanorũ tanquàm in colonias migrarent: nec amplius de patrię, sed earũ potiùs regionum, in quibus confedissent, cõmodis ornamentisq; cogitarent. Hinc regna illa Europæ, quę maiores nostri constituerunt: Gallię Franci, Hispanië Gothi, Britanië Saxones, & Gallië Cisalpinę Longobardi. Prætereo hinc prudens Sueuos, Vandalos, & Burgundiones, qui simul ac pedes suos è finibus patrię nostrę extulerant, maximas res gesserunt. Sed hos oēs peregrinę sedes, in quas migrarent, ita delectauerunt, vt eas ipsas patrię, in qua geniti erant, anteponerent. Cum tales essent maiorũ nostrorum sensus atq; volũtates, etsi quascunq; Orbis terrę regiones pagrarent, in eis vestigia excellentis cuiusdã virtutis impressa relinquerent: id tamẽ parũ utilitatis Germaniæ nostrę attulit, nec ea antè, quàm in vnum planè coiret & in vnus potestate esset, efflorescere,

& veram dignitatem consequi potuit. Quo melius de hac patria nostra meritus fuit Carolus ille Magnus, cum Saxonum populos potentes & planè bellicosos diuturno bello domuit: non ut delerètur, sed ut cum alijs potiùs Germaniæ populis coniungerètur. Quod postea quàm feliciter sanè euenit, statuere nequeo, utrùm id victis, an victori maiorem vtilitatem attulerit. Nam hoc pulcherrimum post homines natos factum non minùs salutare fuit Saxonibus atque Germaniæ cuncta, quàm Carolo Imperatori gloriosum, cum præsertim Princeps hic optimus Saxones alijs Germaniæ nostræ populis ita adiunxisset, ut non solum de Republica, sed etiam de religione Dei immortalis idem, quod hi, sentirent. Quo tempore cum ita natio nostra in vnum coaluisset, ut & vnius imperio pareret vniuersa, & vnum Deum atq; Dominum IESUM Christum veneraretur: tanto magis omni bonorum genere aucta fuit, quanto minùs sub dominatione paucorum, eaque factiosa, crescere potuerat. Nam eo tempore à moribus horridioribus ad eam mansuetudinem traducti fuerunt Maiores nostri, ut legibus & iure æquabili viuerent libenter: nec patriam, ut antè, intestinis bellis dilacerarent, eique vastitatem inferrent, sed iuuarent potiùs quibuscunq; rebus possent, atque tuerentur: nec solitudine delectarentur amplius, sed cœtibus hominum iure sociatorum, nihilque eorum, quæ ad Rempub. ornandam pertinere videban-

bantur, prætermitterent. Itaque ubi antè fuerant salus ferarum, congregati sunt maiores nostri, & cœtus inter se celebrare cœperunt: ubi delubra idolorum atque dæmonum fuerant, templa, sedes atque collegia Sacerdotum, qui nomen Dei vera cum pietate inuocarent, & pro vniuersa ECCLESIA supplicarent, Sacris operarentur, & gregem Domini salubriter pascere, construxerunt. Ubi denique solitudines vastæ fuerant, cœnobia religiosorum atque Sanctorum hominum, qui quanto longius se à spinis huius mundi dimouissent, tanto diligentius Scripturas sacras euoluerent, & in res diuinas incumberent, constituerunt. Breuiter, talis eo tēpore Germaniæ nostræ status collocatus fuit, ut in ea vigeret concordia, vigeret iustitia, vigeret pietas & religio vera: & qui summæ rerum præflet vnus, tanta cum potestate esset, ut statum illum Reipub. beatum conseruare, & seditiosos atque hostes patriæ coercere facile posset. Quare cum Republica patriæ nostræ tam benè cōstituta esset, & vinculis illis optimis contineretur, non potuit non mirabiles sui amores excitare: nec inuenti sunt amplius populi Germaniæ nostræ, qui ut antè desererent hanc, & peregrinas sedes quærent: nec vtri alteros opprimerent, sed vtri de patria communi melius mererentur, inter se magna cum gloria certauerunt. Et cum Maiores nostri virtutes tantas cum fortitudine, cuius gloria semper floruerant, coniunxissent, patriam non

solùm singulari animorum consensione defenderūt, sed etiam, quibuscunq; rebus possent, ornauerunt, & ipsi in oculis omnium gentium viuere cœperunt.

Iam verò etsi Carolus ille Magnus Imperiū, quod virtus Romanorum in Occidente constituerat, recuperauit, idq; non sinè magno & Francorum & Maiorum nostrorum honore, & ei vt Germano ob præclara in Rempub. merita diadema Imperatorium solenni ritu impositum fuit: tamen cùm liberi eius atque posterii Imperium hoc tanq̃ hereditatem paternam adirent, Gallia, quam iidem incolebant, ità sibi idem Imperium vendicauit, vt possessione eius maiores nostros excludere conaretur. Sed cùm post Arnulphum, qui magnum dedecus in gentē Carolinam intulerat, Imperium iterum labasceret, ab eoq; deficerent Prouinciæ magnæ, cùm nec magnum in familia illa præsidium sibi positum esse amplius sentirent, & Hunorum, qui erāt infestissimi nominis Christiani hostes, opes indiès magis ac magis crescerēt, & tantę essent, vt Germaniam etiam ipsam in periculum adducere viderentur: extitit Henricus Saxo, quem Principem Aucupem Maiores nostri appellârunt, cuius tanta, tamq; excellens fuit virtus, vt non solùm Germanorum, sed etiam eorum qui in Gallia domicilium habebant, Francorū oculi in eum essent cōiecti, idemq; & lenire desiderium, quod suū reliquerant superiores illi Carolini optimi principes: & damna, quæ post illos

illos Imperium fecerat, sarcire posse videretur. Itaque cùm Maiores nostri summam rerum suarum ei commisissent, easdem ità ille administrauit, vt Principes nationis nostræ certos ad officium reuocaret, & robustissimas copias Hunorum, qui infestis signis & armis Saxonæ bellum intulerant, ad Merseburgū prælio vinceret. Ex his quasi fontibus cùm ille ad bonam omnium Christianarum gentium existimationē profluxisset, dignitas Imperatoria ad eum singulari earūdem cōsensu delata fuit. Sed cùm pro ea, quam è Spiritu sancto hauserat, modestia honorem amplissimū minimè appeteret, nec alium è meritis erga Rempub. suis fructum repeteret, quàm vt publicis rationibus benè confuleretur: contentus eo, in quo collocatus erat, dignitatis gradu, in altiore illum ascendere noluit. E quo facto eius incredibile est, quātum Christianæ virtutis eluxerit: & gloria eius, quæ ipsum quasi fugientem persequi visa fuit, quantùm aucta cumulataq; fuerit. Huius filius Otho princeps summa virtute, & talis planè, vt eum deus ad Imperium Orbis terræ recuperandum genuisse videretur, cùm patri de Germania nostra optimè merito successisset: certè quam Rempubicā nostrā ab eo benè cōstitutam atq; pacatam acceperat, non solùm conseruauit, sed etiam auxit atq; mirabiliter ornauit. Qui cùm Belgas prælio victos atque fusos in potestatem suam redegisset, atq; imperio suo Boislaum Bohemorum principem & popu-

& populum eius fortem atque bellicosum adiunxisset: & maximas Hunorum, qui eo tempore videbantur perhorrescenda esse bellorum fulmina, copias deleuisset: certè virtus huius in illustri quasi loco sita, non potuit alijs gentibus obscura esse. Ac cum idem omnes ætatis suæ Reges & fortitudine, & rerum gestarum gloria superasset, nec haberet quo cum certaret amplius, seipsum tandem superare non dubitauit: Quippe qui in maximis victorijs atq; triumphis pro ea, quam Deus ipsi inseruerat, charitate ita moderatus fuit cupiditates suas, vt neminem læderet, ius suum cuique tribueret: & liberare eos, qui seruitute premerentur, quàm vllis durior esse mallet. Nouerat enim ita armis suis vti, vt frangeret superbos, oppressos subleuaret: & de omnibus, quo ad eius facere posset, benè mereretur. Nam vbi Hugo vir nobilis atque affinis eius, cuius magnæ in Gallia opes erant, contra Ludouicum Regem, cuius in potestate esse debebat, arma nefaria cepisset: etsi Otho noster è ruinis regni illius res suas amplificare posset, maiorem tamen officij quàm vtilitatis suæ rationem habuit. Nam exercitum quem compararat, satis magnum in Galliam duxit, tulit auxilium Regi, & Hugonem principis sui dicto audientem esse coëgit. Ac cum Berengarius & Græci Italiam vexarent, & ei nationi, quæ olim Orbi terræ ius dixisset, leges duriores imponerent: Romani perspecta Othonis atq; Maiorum nostrorum vir-

tute,

tute, vt seruitute turpi liberarentur, fidem optimi huius Principis implorauerunt. Qui cum se nõ sibi solum, sed etiam patriæ, nec sibi & patriæ tantum, sed vniuersis gentibus, quæ ope sua indigerent, natum esse arbitraretur, Italiæ subuenit: Græcos in Calabria & Apulia profligauit, Berengarium autem insolentem compressit ac cepit: easque res in illo Orbis terræ quasi theatro gessit, vt omnium gentium animos in se conuerteret: nec facile statuas, vtrum hic maiorem fortitudinis suæ, an iustitiæ atq; benignitatis fructum ceperit. Certè Itali cum beneficio ipsius ad spem pristinae libertatis reuixissent, hunc ipsum tanquàm vnum aliquem è cælo delapsum, qui rebus suis atque Christianorum omnium afflictis atque laborantibus succurreret, intuiti fuerunt atque obseruauerunt. Et quia Maiorum nostrorum virtus illis ita affulserat, vt existimarent non modò non miserum esse in horum venire potestatem, sed beatum planè, salutatus est Otho à Romanis Imperator Orbis terræ, idque singulari totius Italiæ cõsensu & applausu: atq; ita dignitas hæc summa cum regno nationis nostræ iterum se coniunxit. Habetis hinc Germani primordia Imperij nostri, & intelligitis præclare hoc ornamentum non vi vlla crudeliore, sed pietate potius erga Deum immortalem, fortitudine vera, iustitia atque benignitate nobis partum fuisse: immò Deum ad nos ita detulisse idem, vt ab eo iam tempore suum quasi domicilium in Ger-

C mania

mania nostra collocatum habuerit. Videtis iam, videtis Principes populique Germani, vt Respublica nationis nostræ effloruerit olim: nec rationes huius antè conſtitui potuiſſe, quàm penès vnũ ſumma eius poteſtas eſſet. Ad quem honorem regium cùm Imperatoria & dignitas & Maieſtas accederet, talis extitit reipub. noſtrę forma, vt melior ne excogitari quidem poſſet: & Germania noſtra tanto honoris ſplendore fuit ornata, vt Sol hic nullum vnquàm viderit maiorem. Et quanquàm Imperium, quod Otho ille Magnus in Germaniam noſtram intulit, vel retulit potiùs, magnitudine ipſa non par fuit alijs Imperijs, quorum ſingula in multas gentes poteſtatem habuerunt: non minus tamen fuit honore, & beneficentia multo maius: Quippe quòd ità ſe accommodauerat pietati atque legibus Chriſtianiſ, vt quas viciffet gentes Barbaras, non ſibi magis, quàm Chriſti regno adiungeret: ac Prouincias ſuas, ſocios atque amicos ità tueretur, vt non tam Imperium, quàm quoddam Orbis terræ patrociniũ eſſe videretur. Cuius quidem rei cùm Henricus primus fortiffimus ille atque optimus Princeps rationem haberet, & Sarracenos à ceruicibus Italorum depulit, recepta, quã occupauerant, Capua: & cùm Pannoniæ regẽ fregiſſet, máluit hunc ſecum affinitate iungi, vt ipſe atq; populus eius ſacro baptiſmate initiati, Chriſti regnum auerent, quàm in eos, à quibus maiores noſtri graues iniurias acceperant,

rant, durius aliquid ſtatuerẽ. Quod Imperatoris beneficium propè diuinum quantam vtilitatem vniuerſo Orbi Chriſtiano pepererit, non facilè dixerim: certè illud fatiſ conſtat, Pannonos nõ minùs ab eo iam tempore rebus Chriſtianiſ profuiſſe, quàm antè nocuerant. Nam quibus armis Chriſtianorum ſanguinem hauſerant, eiſdẽ poſteà Sarracenos atq; turcas ità profligãrunt, vt à noſtris atq; alijs Chriſtianarũ gentium ceruicibus arcerentur. Nec minor fuit beneficentia huius eiſdẽ Imperatoris erga Sarmatas: erga Sarmatas dico? immò verò p̄ Sarmatas erga vniuerſum nomen Chriſtianũ. Nam cùm regem horũ nouis rebus ſtudentẽ ad officiũ reuocãſſet, facilè paſſus eſt à ſe impetrari, vt eidem Regi eam ferret opem, qua Rutheni victi adijcerent regno ipſius, & à ſuperſtitiõẽ ad Chriſti religionẽ ſalutarẽ traducerent. Quo tẽpore quanta accessio facta fuerit ad res Chriſtianorũ, & in virtute atq; potentia Sarmatarũ alijs nationibus contra immaniſſimas Scytharũ gentes quantũ præſidij eſſe cœperit, res ipſa nobis etiã tacentib⁹ declarat. Sinite me hoc loco p̄terire Conradorũ atq; Fridericorũ noſtrorum res fortiffimè geſtas. Qui rebus Chriſtianorũ in Aſia laborantib⁹ ſuccurrere, & Sarracenis infeſtiſſimis Chriſtiani noĩs hoſtibus, ſua atq; Maiorũ noſtrorum capita obijcere nõ dubitauerunt. Nam horũ conſilia atq; facta fortia ſingulatim cõmemorare nimis longũ eſſet: illud tamen, quod & res & locus hic poſtulat,

dicendum est omninò, Maiores nostros eam iustitiam benignitatemq; cum fortitudine sumna coniunxisse, vt ipsorum Imperium magis beneficètia quàm vi constaret: Quippe cum non ad suam potentiam, sed DEI gloriam & salutem Orbis terræ, omnia ipsi referrent. Itaque visum fuit beatum esse, non solum à Maioribus nostris defendi, quotiès opus esset, sed etiam vinci, cum libertatē pristinam non amitterent victi, sed vberiore potiùs libertate, quę veram eis felicitatem in Domino nostro IESV Christo afferret, cumularentur: nec maiorem victores ipsi, quàm victi, fructum rerum ab illis benè gestarum consequerentur.

Nunc verò cum Respub. nostra tam benè constituta esset, & ei vnus Imperatoris principatus tantum bonorum pareret: ita quidem vsu venit, vt in ea planè beata atq; florente omnes omnium Ordinum homines & beatiùs, & coniunctiùs inter se, quàm vlli vspiam exterarum nationum homines viuerent. Quippe cum nihil eorum, quę ad optimum Reipublicæ statum pertinent, in ea desideraretur: nec tranquillitas, nec honestas, nec honor, nec dignitas, vt, ad quascunq; viuendi partes se Maiores nostri darent, inuenirent quod rationibus suis aptū foret. Ad horum bonorum cumulum accessit religio Christiana & ius æquabile, quibus nihil melius vel esse, vel excogitari potest. Religio, qua Christum Seruatorem

no

nostrum Optimum Maximum singulari pietate colerent, & è Spiritu sancto tantum charitatis haurirent, vt idem planè & vellent & sentirent, & inter se arctissimè iungerentur, & quod bonorum omnium caput est, Deum per eundem Christum Dominum nostrū perpetuò propitium haberent. Ius autem æquabile, quo summi & infimi æquè ita tenerentur, nulli vt liceret in Republica nostra vim suscipere, ac eos qui minùs possent, opprimere. Et quanquàm penès Imperatorem erat summa potestas, & videtur ipse Lex esse quædam viua atque loquens: máluit tamen Maiores nostros vt iure scripto, eoque optimo, quàm ad suum nutum reuocare omnia: neque id iniuria. Est enim à Platone sapientè scriptum, Nullam ciuitatem atque Rempublicam, in qua nō lex magistratui, sed magistratus legi imperat, diù conseruari posse. Ac mea quidem sententia ius, si scriptum sit, eo pluris faciendum est, quòd nō, vt homo, gratia aut odio vllius moueri, & ab eo, quod iustum est, flecti potest, sed potiùs omnibus semper est æquum. Quandò autem in Repub. nationis nostrę religioni sic fuit lex adiuncta, vt illa à maleficio auerteret volētes, hæc autem nolentes deterreret, & arma è manibus seditiosorum extorqueret, homines nostri in officio facillè contineri potuerunt, vt vitia fugerent, & recta officia perpetuò præstarent. Breuitè, ita comparatum fuit, vt singuli singulorum ordinum homines in patria

C 3 nostra

nostra sic viuere possent, vt nuspiam melius beatusq; Nam rustica plebs, simulac leges & iusta Imperatorum potestas Germaniam nostram latrocinij ac motibus intestinis repurgauerant, tueri rem suam familiarē atq; agros colere melius, ex eisq; quos perciperet fructus exportare ad alios, ac viderē tutō potuit. Ac quo minū facultates huius ab ijs, quorū in potestate esset, exhauriri aut extenuari possent, cautū fuit, nē canon, quem in singulos annos pendere soleret, contra consuetudinē inueteratā augerēt. Hinc plebis illius opes, diuitiæ, & vita beata. Urbana autem ab eam tempore, quo Respublica nostra tam benē cōstituta fuit, nō solum, vt antē, operis rem sibi parauit: sed etiam mercaturā exercuit, & in patria pacata mirū in modū creuit. Quæ eadem vrbes, in quas se incluserat, sic muniuit atq; ornauit, vt in eis tutō & honestē habitaret. Itaq; in natione nostra tot extiterūt ciuitates liberæ atq; florentes, quot in nulla alia natione inuenias. Ac si quæ harum in potestate principum atq; nobilium essent, harū libertati itā cōsuluerunt Maiores nostri, vt nec ab eis vllum tributū extra ordinem exigi posset, nisi aut ordinum Germaniæ, aut procerum cuiusq; regionis consensus accederet. De nobiliū autem ordine quid dicam? Ij quidem gradibus iam indē itā distincti fuerunt, vt qui summi essent, ornarentur Principum dignitate: Medij, Comitū atq; Baronum: Infimi autem, equestris essent loci. Ac si vspiam, certē
in Re-

in Republica nationis nostræ magnæ & egregiæ Principum gētes versatæ sunt diū, & populis magnis præfuerunt. Comites autem ipsi atq; Barones, quanuis non tantum possent in Repub. nostra, quātum Principes: tamē itā constitutæ fuerunt rationes eorum, vt locupletes essent, ac si non integras regiones, castella tamen haberent atq; territoria certa, quibus imperarēt. Qui autem inferioris essent ordinis nobiles, cū eorum virtute res militaris potissimū niteretur, in exercitibus Maiorū nostrorū semper honestos duxerunt ordines, & domi etiam habuerunt, quo honestē atq; vtilitē vitam agerent: Quippe cū rustica plebs & castella certa in potestate ipsorū essent, & ipsi in cōsilia Principum & Imperatorū adhiberentur, & ciuilibus muneribus, ijsq; honorificis fungerentur. Atq; vt arma, quibus vterentur, haberēt expedita, & equos atq; familiam militarem de suo alere possent, itā institutum fuit à Maioribus nostris, vt censu abundarent, nec patrimonij muneribus facultates eorū extenuarentur. Ac cū è censu, agris, & villis tantum, quantū cuiq; ad se familiamq; suam alendam satis esset, perciperent, & rem suam honestē & sinē alterius damno augere possent: voluerūt maiores nostri, vt hisce emolumentis cōtenti, foenore atq; mercatura abstinerēt: eoq; ipso prudenter cautum fuit, nē si ijdem illiberali quæstūs genere caperentur, angustiōres redderentur animi ipsorum, & suam pristinam magnitudinē, sinē
qua

nostra sic viuere possent, vt nuspiam melius beatusq;. Nam rustica plebs, simulac leges & iusta Imperatorum potestas Germaniam nostram latrocinij ac motibus intestinis repurgauerant, tueri rem suam familiarē atq; agros colere melius, ex eisq; quos perciperet fructus exportare ad alios, ac viderē tutō potuit. Ac quo minus facultates huius ab ijs, quorū in potestate esset, exhauriri aut extenuari possent, cautū fuit, nē canon, quem in singulos annos pendere soleret, contra consuetudinē inueteratā augerēt. Hinc plebis illius opes, diuitiæ, & vita beata. Urbana autem ab eo iam tempore, quo Respublica nostra tam benè cōstituta fuit, nō solum, vt antè, operis rem sibi parauit: sed etiam mercaturā exercuit, & in patria pacata mirū in modū creuit. Quæ eadem vrbes, in quas se incluserat, sic muniuit atq; ornauit, vt in eis tutō & honestè habitaret. Itaq; in natione nostra tot extiterūt ciuitates liberæ atq; florentes, quot in nulla alia natione inuenias. Ac si quæ harum in potestate principum atq; nobilium essent, harū libertati itā cōsuluerunt Maiores nostri, vt nec ab eis vllum tributū extra ordinem exigi posset, nisi aut ordinum Germaniæ, aut procerum cuiusq; regionis consensus accederet. De nobiliū autem ordine quid dicam? Ij quidem gradibus iam indè itā distincti fuerunt, vt qui summi essent, ornarentur Principum dignitate: Medij, Comitū atq; Baronum: Infimi autem, equestris essent loci. Ac si vspiam, certè
in Re-

in Republica nationis nostræ magnæ & egregiæ Principum gētes versatæ sunt diū, & populis magnis præfuerunt. Comites autem ipsi atq; Barones, quanuis non tantum possent in Repub. nostra, quātum Principes: tamē itā constitutæ fuerunt rationes eorum, vt locupletes essent, ac si non integras regiones, castella tamen haberent atq; territoria certa, quibus imperarēt. Qui autem inferioris essent ordinis nobiles, cum eorum virtute res militaris potissimū niteretur, in exercitibus Maiorū nostrorū semper honestos duxerunt ordines, & domi etiam habuerunt, quo honestè atq; vtilitè vitam agerent: Quippe cum rustica plebs & castella certa in potestate ipsorū essent, & ipsi in cōsilia Principum & Imperatorū adhiberentur, & ciuilibus muneribus, ijsq; honorificis fungerentur. Atq; vt arma, quibus vterentur, haberēt expedita, & equos atq; familiam militarem de suo alere possent, itā institutum fuit à Maioribus nostris, vt censu abundarent, nec patrimonij muneribus facultates eorū extenuarentur. Ac cum è censu, agris, & villis tantum, quantū cuiq; ad se familiamq; suam alendam satis esset, perciperent, & rem suam honestè & sinè alterius damno augere possent: voluerūt maiores nostri, vt hisce emolumentis cōtenti, fœnore atq; mercatura abstinerēt: eoq; ipso prudenter cautum fuit, nē si ijdem illiberali quæstus genere caperentur, angustiōres redderentur animi ipsorum, & suam pristinam magnitudinē, sinè
qua

qua nec domi neque militiæ res benè geritur, amitterent. Veruntamen cùm illi rem suam familiarem nõ æquè, atquè plebeij homines, augere possent, vt hoc ipsorum quasi damnum quoquo modo sarciretur, tributum fuit eis, vt ad honores cùm ciuiles, tum verò etiam Ecclesiasticos acquirendos, plus opportunitatis haberent. Quin patria nostra eum approbavit morem, vt non alij, quàm nobiles in collegia Maiorum Ecclesiarum cooptarentur, & Ecclesia tanquàm mater benigna eisdem suppeditaret, vndè commodè viuere possent, vt egentibus succurrerent, Deum colerent perpetuò, & Ecclesiæ Christianæ vtilem sanè operam nauarent. Ac quia ijdem in ora maris Baltici regiones magnas, Prussiam atque Liuoniam, sibi atque adedò Christo parère coegerant, in his & arces & ciuitates condiderunt: atque vt, quæ virtute magna & rebus fortissimè gestis sibi ac patriæ peperissent, tuerentur, ex eisquè emolumenta iusta caperent, institutus est Ordo ille diuæ Virginis, qui regionum illarum potiretur, & cautum, nè in hoc veluti sodaliti-um, cuius partes erant cum gentibus Barbaris, & à religione nostra auersis bellum continentèr gerere, alijs quàm nobilibus Germaniæ nostræ aditus pateret. Quod cùm initiò rei Christianæ propagandæ cum primis vtile fuerit, vellem equidem à finibus Barbarorum hostium dimoti non fuissent milites illi nostri, eoquè minùs negociù, quod magno cum honore nationis

nationis nostræ, & vtilitate Reipublicæ Christianæ susceperant, intermisissent: nec coacti fuissent confictari cù ijs, à quibus si adiuti fuissent, haud dubiè maiorem vtriq; virtutis suæ fructum cepissent. Sed vt il- luc reuertar, constat ex ijs, quæ commemorauimus, postea quàm Germania nostra in vnus venit potestatem, & Romani Imperij dignitas in eam translata fuit, non solùm de libertate huius decessisse nihil: sed omnes etiam omnium ordinũ homines in ea & liberiùs & cõmodiùs, quàm vllæ vsquam gentes, vixisse: Quin tantum dignitatis atq; honorũ adeptos fuisse, quantum alij aliarum gentiũ homines vix optare auderèt. Quarum rerũ cupiditas magnis animis ita sæpè nascit, vt sinè his se beatos esse posse minimè existimèt. Est quidem eã iustitiæ ratio, quæ vni tantum tribuit quantum alteri, sub quam contractus atq; maleficia cadunt, ad retinendum bonum aliquem atque tranquillum Reipub. statum vehementèr apta, sed nõ minùs apta, quæ præmia decernit bonis atq; magnis viris, & dum conditionis cuiusq; virtutis, atq; meritorũ rationè ducit, non tantum impertit infimis, quãtum summis, nec tantum ijs, qui sua, quàm qui publica negocia curant. Atq; vt vtraq; iustitiæ ratio omnem hominum societatem probè tuetur, & concordia cõiunctionemquè fouet atque alit: ita si Respub. vlla vel vtranque, vel alteram desideret, nec concors hæc esse potest, neq; beata, cùm præsertim in ea magnam esse

D mate-

materiam & quasi segetem odiorum atque factionum necessè sit. Quo melius constituta fuit Respublica Germaniæ nostræ, in qua Principes viri, qui summum nobilitatis splendorem è virtute Maiorum suorum traherent, excelsam illam, in qua maiores ipsorum fuerant, dignitatis sedem hæreditario iure obtinerent, nec facile hic eorum locus, cum alijs aliorum ordinum hominibus communicaretur. Qui cum ita nati essent, ut in patria nostra & opibus & honore florent, atque cæteris omnibus antecellerent: non fuit, cur eos aut conditionis suæ, aut patriæ, in qua tam honorati essent, pœniteret: Quippe cum horum quidam in eo honoris gradu forent collocati, ut in comitijs Imperatoris ius haberent suffragij ferendi: & virtus eorundem, cum summa nobilitate coniuncta, in ea ratione tantum haberet prerogatiue, ut ipsi sibi ad Imperatoriam dignitatem, qua nulla post hominum memoriã maior in vlllo regno extitit, viam patefacere possent. Et quãquam Comitum, si qui virtute excelleret, etiam ratio aliquoties habita fuit, tamen ad illam dignitatem summam summo nobilium ordini omnia semper facilia fuerunt, ut non iniuria ex ijs, quæ vulgò euenerunt, statuere possimus, illam in hoc eodem ordine sedem suam quodam modo posuisse. Veruntamen nè medijs atque infimi loci nobiles, à magnis patriæ honoribus excluderentur, nec deterior esset horum conditio, qui labores pro patria graues susciperent, & se maximis periculis offerrent, quàm

quàm eorum qui in ocio viuerent, & illorum beneficio forent beati: id quidem tributum fuit eisdem, si ad summam Imperatoris dignitatem adspirare minimè possent, alijs tamem magnis in Repub. Principibus dignitate compararetur. Institutus est igitur in natione nostra certus principum honor, ad quem non tam maiorum imagines atque splendor, quàm virtus atque pietas cuique sua suffragaretur. Quem sanè honorem ita maiores nostri adiunxerunt muneribus Antistitum, ut qui inferiorum essent ordinum nobiles, si quando de more collegiorum Episcopi crearentur, Principum honore augerentur: & aliqui è numero horum Imperatoris deligendi potestatem haberent. Quo honore secundum Imperatoriam atque Regiam dignitatem nullus in Repub. nostra est maior, nullus excellentior. Ac nè virtuti sine nobilitate omnis ad maiores honores aditus claudi videretur, sunt Antistitum sedes certæ, nec ipsæ à Principum dignitate seiunctæ, quas maiores nostri plebeijs etiam hominibus, quorum insignis esset virtus atque pietas, assignatas voluerunt. Quod verò ad Imperatoriam dignitatem singulatim attinet, quanto meliores vberioresque fructus capiendi erant ex ea ipsa, tanto diligentius cauerunt maiores nostri, nè ad eam minus idonei obreperent. Quare etsi verisimile erat, è bonis parentibus bonos nasci liberos, tamem quia res ipsa declarabat, rem sæpè aliter euenire, Otho tertius de patria nostra optimè meritus

D 2 fuit,

fuit, cum institueret, ut Imperatores non nascerentur, sed eligerentur, & dignitas hæc virtute potius, quam fortuna acquireretur. Quod eam etiam utilitatem attulit Reipub. nostræ, ut cum penes Septemuiros, eosque dignitate præstantes, esset potestas Imperatoris deligendi, si quis beneficio horum crearetur Imperator, eo ipso patriæ nostræ ita deuinciretur, ut nisi in hanc præctore toto incumberet, turpem ingritudinis notam atque infamiam vitare minimè posset. Ac quo minùs loci esset ambitioni in comitijs Imperatorijs cum quatuor essent illorum, qui nõ solum suffragium, sed ipsum etiam Magistratum more Maiorum nostrorum inire possent: his tres alij, qui suffragia quidem ferre, sed tamen eligi minimè possent, eò quòd Ecclesiastici essent ordinis, adiuncti fuerunt. Qui eo minùs cupiditate sua praua se corrumpi & transuersum agi paterentur, quòd causam non haberent, cur diadema Imperatorium ipsi ambirent. Ad hoc institutum accessit alterum non minùs bonum atque salubre, ut qui in illo excelso honoris gradu collocarentur, nè duriùs quam oporteret, regnarèt: antè quàm alijs imperare inciperèt, eas leges quodam modo imponerent sibi, nihil ut contra Ecclesiã Christianã atque Rempub. nostram, eiusque libertatẽ facerèt. Nec antè ratũ esset, quod in deligendo Imperatore egissent Septemuiros, quàm Imperator designatus, cum eisdẽ in leges illas certo pactorum genere cõuenisset, ut hoies nostri
intelli-

intelligere possent, se non in Domini cuiusdam acerbioris, sed in patris, eiusque perbenigni potestatem venire. Quòd autem ad Principis huius facultates attinget, nè hic tenuior esset, & minùs posset quam recta ratio præscriberet, idẽmque accideret Reipub. nostræ, quod corpori humano, si fortè caput eius imbecillius esset: moribus maiorum nostrorum inductum fuit, ut è vectigalibus, portorijs, & tributis Prouinciarum, ciuitatum, atque regionum nostrarum tantum emolumentum caperet, quantum ipsi ad sumptus necessarios & utiles satis esset. Licuit item ei & pecuniam extraordinem imperare, quoties opus esset, & euocare in militiam homines nostros, atque bella gerere cum Imperij nostri hostibus. Quæ si alij Principes suscepissent, iure communi, quo utimur, non bella iusta, sed quædam potius latrocinia esse viderentur. Quare constat talem Reipub. nostræ statum collocatum fuisse in initio, & non ita multò post stabilitum, ut melior nec à Deo, authore omnis boni nostri, facilè impetrari, nec ab hominibus peti posset. Ac cum vnicique Ordini tribueretur, quod suum esset, & quo fieret plane beatus, certè nullus horum causam habuit, cur non patriam hanc suã amaret, & tanto magis inter se iungerentur omnes, quanto plus adiumenti atque præsidij alter alteri afferret. Quo minùs loci relictum fuit aut inuidiæ vlli, aut odio, cum omnes aliorum bonis sua contineri haud obscure intelligerent. Plebs opti-

matibus atq; nobilibus suppeditauit, vnde lautè atq; honestè viuere possent: hi autem illam tutati fuerunt, & etiam cum periculo vitæ defenderunt. Ac cum Imperator omnes omnium Ordinum homines animo complecteretur, iidem in huius imperio atq; potestate beatissimè cõquieuerunt. Religio autem Christiana, è cuius quasi fonte omne bonum profluere consuevit, Maiores nostros ità excoluit, vt ad pristinã horum fidem, constantiam atq; fortitudinem, quas virtutes è disciplina Maiorum nostrorum hauserant, accederet pietas vera, accederet coniunctio animorum singularis, accederent alia bonæ vitæ officia. Itaque eis non minùs omnia benè feliciterq; euenerunt, quàm Iudæis olim, quo ad deum coluerunt rectè, nec ab alijs vitæ officijs decesserunt. Nam tantum bonorù ad maiores nostros delatum fuit diuinitùs, vt & viuerent benè beateque, & summo honoris ac gloriæ splendore ornarentur. Atq; hæc hæctenùs de optimo Reipub. nostræ statu: in quo nec emolumētum bonū, nec ius æquabile, nec cõcordia, nec libertas, nec dignitas vera, nec iustum vnus Imperium, nec deniquè illa sacrosancta Dei immortalis religio desiderari posset.

Nunc verò vellem aut eadem respublica nullas postea labe contraxisset, aut mihi integrū esset easdē ipsas præterire. Quanto enim maiore cum voluptate animi in cogitatione optimarum illarum rerum versor, tanto acerbior dolore afficior, quotiès mihi maiorum

lorum huius ætatis atque temporis in mentem venit. Verùm quia non solum superiorum ætatum bona recensere, sed etiam quæ posterioribus seculis accepimus vulnera aperire atq; tractare decreui, si quo modo & hæc sanari, & illa recuperari possint: faciendum est profectò, quod locus hic atq; salus publica postulat. Ac primò quidem etsi Respublicæ eo minùs labefactari possunt, quo meliùs cõstitutæ sunt: tamen cum ità comparatum sit, vt non minùs quàm aliæ res humanæ sint mutabiles, & harum, vt Plato inquit, conuersiones naturales: profectò cum diù & aliquot secula florisset Imperium Germaniæ nostræ, ità tulit tandem casus rebus nostris infestus, vt post mortem Frederici secundi idem duodeuiginti annos Imperatore careret. Interea cum maiores nostri nō haberent, cui parerent vni, optimam illam, de qua egimus, reipub. suæ formã propè amisisse videntur. Quam etsi postea per Rodolphum Habsburgum Respublica recuperavit, non ità tamen, vt ante interregnū floruit. Nam quo tempore magistratus principesq; nationis nostræ præsidio Principis sui nudati erant, nec habebant à quo defenderentur, opes ipsi suas, quibuscunq; rebus possent, firmârunt: & multa eorum, quæ antè Imperatorum fuerant propria, ad se transtulerunt: vt cum quisq; in ciuitate atq; ditione sua & regenda & tuenda munus Imperatoris obiret, ipse eius neruis & quasi viribus niteretur. Ac cum Magistratus Principesque nostri

nostri illa vsurpâssent aliquâdiù, nec sinè vi ab eorum possessione dimoueri possent, mâluit Rodolphus de iure suo decedere, quàm offendere volûtates eorum, quorum opera & domi & militiae vtilitèr vti posset: nec suspicatus fuit vnquàm fore, vt qui ex ipso quasi patrimonio Imperij creuissent, non obtemperaturi essent sibi, posterisque suis vltro, nec Rempub. gratis animis adiuturi. Et quanquàm Princeps hic statuebat se Imperium beneficijs multo faciliùs, quàm vi atq; armis tenere posse, decessit tamen non parùm de publicis Imperij eiusdem facultatibus atque emolumentis. Quin ab eo tempore indiès magis ac magis extenuata fuerunt iura atque vectigalia Imperatorum nostrorum, vt poit Carolum III. è publico nostro & vectigalibus Imperij non modò non neruos bellorum, sed ne pacis quidem subsidia ampliùs Imperatores nostri habuerint. Debilitauit quidem ratio hæc potestatem, quam penès esse debebat summa rerum nostrarum, atque ità conuulsit, vt quibus Principibus populisque Germaniæ imperare oportebat Cæsarem, eorum ipse nutum intueri quodam modo cogeretur: cum præsertim ei non ampliùs liceret pecuniam atque militem, sinè quibus nihil rerum magnarum benè geri potest, populis Germaniæ nostræ imperare, nisi Principum atque Ordinum consensus publicus accederet. Quanquàm autem dignitas atque maiestas Imperatoris nostri postea non ijs opibus,

bus, nec ea potentia, qua oportebat, sustentata fuit: tamen beneuolentia atq; virtute hominum nostrorum nixa stetit, vt Respublica nostra etsi foris minùs gloriosè, tamen domi satis benè administraretur, quo ad boni illi atque antiqui mores in natione nostra vigerunt. Nam & homines nostri iuncti fuerunt inter se, & Imperatorè obseruârunt, & patriam ità amârunt, vt se pro ea grauissimis offerre periculis, atq; vitam adèd suam profundere non dubitarent. Quibus vt nihil fuit antiquius, quàm honestè viuere, ac de patria benè mereri, ità vicissim nihil odiosius, quàm turpiter viuere & patriam deserere: vt Respublica nostra cum minùs, quàm antè, posset, moribus tamen bonis hominum nostrorum seipsam satis benè tueretur: & appareret verissimum esse, quod sapientissimi homines in ore habent, non esse, cur quisquâ statum Reipub. bonum non virtute potius ac pietate, quàm pecunia, opibus, potentia metiatur, cum finis eiusdem sit ipsa benè beateque viuendi ratio. Verùm tamen cum Princeps nationis nostræ summus imbecillior foret, periculum erat, nè, quèadmodum corpus humanum, si aliqua potiorū huius partiū languescat, ipsum ægrotare incipiat grauiùs, ità Respub. etiam nostra in languorè perniciosum incideret. Itaq; aui, atqui, atq; Maiores nostri cauerunt sanè diligentèr, nè mores illi hominum nostrorū boni, quibus Respublica nostra sustentari videbatur, deprauarent: & eam inièrunt rationem,

E tionem,

tionem, vt quas fortè officij atq; disciplinæ quasi habenas attenuatio Imperatoriæ potestatis laxaret, eas legum seueritas adstringeret. Est enim magna quædam inter magistratû & legem coniunctio. Quare lege publica interdictum fuit, nè quis maiestatem Imperatoris læderet, nè vim publicam in Repub. nostra susciperet: qui autem contrà fecisset, grauissima pœna afficeretur. Atq; hæc quidem lex primò ab Henrico II. lata, & deinceps ab alijs Imperatoribus sæpè renouata fuit, vt non facilè vllò tempore antiquari posset: Quæ cum alios fructus, tum eum attulit Reipub. vt, qui fortassè nouarum rerum cupidi essent, statum huius non facilè labefactare possent. Ac quo minùs nobiles, in quorum virtute magnum semper præsidium fuerat Reipub. nescio qua licentia fierent deteriores, atque corrumpentur: non passi sunt Maiores nostri leges censorias è Repub. nostra tolli: sed quicumque nobilium grauib; se criminibus obstrinxisset, & Rempublicam eiusque Principes læsisset, in certaminibus, quæ instar Olympiadum Græcarû instituta fuerant, publicè, inspectante tota ferè Germania, infamia graui notati fuerunt: vt quos charitas patriæ atq; Imperatoris authoritas in officio non contineret, pœnæ atque infamiæ metus à sceleribus detereret: eoq; minùs Ordo hic Reipub. armis, quibus eam sæpè tutatus fuisset, dilaceraret. Cautum item fuit prudentissimè, nè disciplina militaris, quæ reipub.

no

nostræ non solùm vtilitatem magnam, sed etiam ornamenta præclara pepererat, facilè depruari posset: neque id iniuria. Etenim si vllorum hominum, certè militum vita ac mores arctiorem seuerioremq; disciplinam desiderant. Quæ si laxatur, hi in illa gladio- rum suorum licentia cupiditatibus suis non facilè vllum statuunt modum: & non solùm hostibus, sed etiam socijs, amicis, atq; Prouincialibus sunt infesti: nec ijs, quos habent contubernales, parcunt, ab eisq; manus abstinent. Hinc motus illi militares, hinc seditiones, quæ & Imperatores & magnos exercitus sæpè euerterunt. Itaq; iure laudatur iusta seueritas Aureliani Imperatoris: qui, vt milites à prauitate morum ad officium reuocaret, imperauit Tribuno suo, nè pateretur militem vllum rapere alienum pullum, ouem vllius contingere, vnam auferre, segetem deterere, oleum, sal, lignum exigere: & addidit, suo quenq; stipendio contentum esse oportere. Nec minùs laudandus est noster Fridericus ille tertius: qui, vt licentia militaris reprimeretur, legem tulit de sententia Ordinum Imperij, idq; Francoforti: nè per milites staret, quo minùs in Germania atq; prouincijs nostris liceret populis cuiusq; loci ex agris atq; vineis fructus natos cape sinè metu, & in villas atq; domos suas conuehere. Item, nè milites igni vastarèt villas & regiões, nève clericos, mulieres grauidas, & homines morbis grauib; affectos, peregrinos, mercatores, & aurigas,

E 2 si

si qui merces deportarent, læderent, néve templa & delubra Dei immortalis violarent atq; diriperent, & res earum sacras ad se transferrent. Hi mores, leges atque instituta eam vtilitatem Reipub. nostræ attulerunt, vt quem Maiores nostri huius statum bonum atque concordem collocauerant, idem retineri posset: & quanto plus de potestate Imperatoris decesserat, tanto magis leges optimæ illæ Rempub. nostram iuuarent: & quod amiserat illa, quodā modo restituerent. Ac quoniam Maiores nostri intellexerunt præclarè hæc esse illa ipsa vincula, quibus Respub. nostra contineretur, non modò nõ passi fuerunt, ea vllis improborum atq; seditiosorum hominũ consilijs rumpi: sed in conuentibus posterioribus hæc eadem adstringere etiam non dubitauerunt. Atq; hoc quidem & bonum fuit per se, & publicis rationibus eo vtilius, quòd Ordines nostri eo, quod ipsi sciuerant, iure, & de quo cum Imperatore quodā modo pacti fuerant, libentiùs vterentur. Videmus iam vt lex muta opẽ tulerit Magistratui nostro summo: qui idẽ esse debebat lex loquens, qua hoies nostri benè & vtilitèr regerentur. Atq; vt illa vim suã haberet, cõstituit Imperator iudicium quoddã, à quo nihilo magis, q̃ à seipso vlla esset puocatio. Ac quo minùs iudicium hoc iniquũ vlli esse videretur, ea consilij ratio inita fuit, vt qui in hoc adsciscerent Assessores ex omnibus regiõibus nationis nostræ, hi essent excellentè virtute oēs præditi, & par-

& partim Iureconfulti, partim verò nobiles, quorum spectata & talis esset prudentia, vt ex æquo ac bono iudicare valerent. Iam verò cùm Reipublicæ nostræ nec leges bonæ, nec iudicia, neq; hominum nostrorum studia recta deessent, Imperator ipse in iure publico atq; voluntate Ordinum tantum habebat præsidij, vt seditiosos atq; sceleratos cum quadam seueritate coercere, & Rempub. ipsam satis commodè tueri posset. Et quãquàm huius rei ratio satis explicata fuit aliquandiũ, tamen cùm Principes certi atq; ciuitates Germaniæ nostræ simultates, nescio quas, inter se gerere cœpissent: nè ea res causam daret foederibus, quibus alteri contra alteros opes suas firmare studerent, atque ità Rempub. in factiones distraherent: Imperator Maximilianus fortissimus atque prudentissimus Princeps, de sententia Ordinum lege cauit, nè vllus Germanorum contra legem de pace publica se cum alijs Germanis vllò foedere iungeret, néve bellũ sine autoritate publica susciperet, aut in societate cū exteris gentibus, earũve Principibus coiret. Magnum sanè fructum hæc lex Reipublicæ nostræ attulit, & ad retinendum quietum huius statum fuit longè aptissima: cùm præsertim in eam Imperator & Maiores nostri certo pactorum genere ità se adstrinxissent, vt omnia foedera eorum, qui nec iure æquabili stare, nec iniuria abstinere vellent, excluderentur. Fuerunt leges quas commemorauì, patriæ nostræ cum primis

vtiles, & quandiū ab hominibus nostris legum earundem, iuris, concordiae, pacis ratio habita fuit, tandiū ea satis beata fuisse videtur: sed tamen tandiū non dico beata esse, sed ne stare quidem potuisset, nisi ipsam religio Christiana fulsisset: Quippe quae ducere solet homines ad fontem benignitatis diuinæ, vnde eam vim Spiritus sancti hauriant, vt cupiditatibus suis improbis imperare, honestè viuere, patriam complecti possint: mālintq; vitam amittere, quàm hanc eandem deserere. Ad Dei autem gloriam, quæ caput est bonorum, referant omnia, vt siue priuatim, siue publicè quidquam agant, non in sua virtute, sed in Dei potiùs beneficentia spem ponant: seque misericordiae eius atque benignitati totos committant. His omnia solent esse secunda, fausta atq; felicia: & tanto id quidem magis, quanto de religione Dei immortalis minùs dissentiūt, vt mihi quidem videatur Respub. eorum, qui cum Christo eiusq; corpore, quod est Ecclesia, sunt coniuncti, non minùs facilè dissipari posse, q̄ impiorum atque sceleratorum hominum greges diū conseruari solent. Dederunt huius rei signum illustre gentium certarum, earumq; impiarum imperia, quæ ita conciderunt, vt iam ne vestigium quidem eorundem vllum extet. Verùm Respub. & regna certa, quorum idē de religione sensus semper fuit, & cōseruata sunt diuinitùs, & perpetuò floruerūt. Nec minùs beata esset natio nostra, nec minùs dico? imò multò etiā
beatior,

beatior, si de religione Christiana idē nos sentiremus. Etsi enim de Imperatorū nostrorū potestate superioribus temporib⁹ nimis detractū fuit, tamen quandiū hominum nostrorū de religione sensus fuit concors, hi nihilo minùs Principibus illis suis paruerūt, quàm si potentissimi essent. Quippe cū in animum suum inducerent, eum qui Principi aut Magistratui suo nō obedit, labi turpiter, & à conscientia recta prorsus discedere. Itaque cū in potestate Principis sui esse boni omnes vellent, vt debebant, facilè compresserūt eos, qui contra eundem Principem aut Rempub. se commouissent: atq; ita mulctarūt, vt documentū daretur, quātum Germaniae nostrae praesidij esset in virtute, beneuolentia, & obedientia iusta hominum nostrorum, praesertim cū milites etiam nostri eam haberent rationem officij recti, vt quotiès à Regibus exterarum gentium conducerentur, in sacramento militari Imperatorem atque Imperium nostrum exciperent: & mori mālent, quàm contra patriam ac Principem nostrum arma ferre. Quare Imperator noster virtute atque voluntate bona hominum nostrorum tantum potuit, vt non solū Rempub. nostram domi satis benè tueri, sed etiā Prouincijs nostris subuenire posset. Et in hoc quidē patrie nostrae statu, quo quisq; hominum nostrorum excelsiore erat animo, eo magis expetebat, vt Imperium patriae nostrae in pristinum restitueretur statum, eumq; optimum, & ita
quidem

quidem restitueretur, vt non solum nationē nostram atque Prouincias huius tueri, sed etiam hostes Christiani nominis à ceruicibus aliarum gentium arcere posset. Ad cuius quidem rei spem hominibus nostris quoddā velut signum totiès sustolli videbatur, quotiès vnus aliquis Principum Austriacorum, qui cū alijs virtutibus, tum pietate semper ornatissimi fuerunt, Imperator designaretur. Visus fuit Rodolphus, qui primus tantum decus in gentem Austriacam intulerat, Rempub. Germaniæ nostræ non solum conseruare, sed etiam amplificare posse, si ij, quos habere debebat bellorum neruos, ipsi non nimis accisi fuissent. In Alberto autem tanto maior fuit spes, quanto fortunæ eius fuerunt ampliores: hic nanque cum ditione Austriaca regnum Pannoniæ atque Bohemiæ cōiunxerat. Sed cū ipse Germaniæ nostræ antè eriperetur morte, quàm ea, quæ de omnibus commodis ornamentisq; eius cogitârat, conficere posset, bonis omnibus grauissimū suū desiderium reliquit. De Friderico autem tertio quid dicam? qui cū non æquè potens esset, atquè Albertus agnatus fuerat, & artibus pacis magis quàm belli delectaretur: tamen consilio, quo abundabat, viam nepotibus atque posteris suis ad magnam potentiā muniuit. Etenim affinitate cum Carolo Burgundionum duce contracta, & hunc, qui antea ipsi iniquior fuerat, conciliauit sibi, & pietate, qua excelebat, à Deo immortalī impetrauit, vt idem
 Carolus

Carolus non modò non cum eo de Imperio certaret ampliùs, sed societate potiùs atq; amicitia optatissima iungeretur, & nepotem è filio Friderici Philippum ditionis suæ, quæ per Belgas ac Sequanos latè patebat, hæredem relinqueret. Sic Deus Principes pios atque iustos iuuare consuevit, vt hostes etiam, qui eis nocere volunt, mutata sententia profint. Nam ab eo iam tempore Austriaca domus mirum in modum creuit: vt enim Maximiliano matrimonium cum Maria Caroli filia vtile fuerat atque faustum, ita matrimonium Philippi cum Ioanna Regis Hispaniarum filia, ad eum, liberos nepotesque ipsius regna Hispaniarum, Neapolitanum atque Siciliæ, iure hæreditario detulit. Erat quidem Maximilianus virtutibus summis præditus, & postquàm singulari totius Germaniæ applausu Imperator renunciatus fuerat, nihil eorum, quæ ad officium boni Principis pertinent, prætermisit, & documenta statuit illustria, quantum consilio, virtute, atque fortitudine valeret: tum ea erat comitate, vt non solum nostrorum hominum, sed etiam exterarum gentium voluntates sibi facile conciliaret. Rem autem militarem ita excoluerat, vt parua sæpè militum nostrorum manu maximos exercitus hostium deleret, & quotiès signis collatis cum eisdem pugnaret, totiès & signa daret virtutis cuiusdam excellentis, & victorias gloriosissimas referret. In hunc cū omnium Christianarum gētium oculi
 F essent

essent coniecti: idemq; nihil optaret magis, quam ut rebus Christianorum pacatis, bella, quibus iidem se ipsos conficerent, in Turcam nominis nostri infestissimum hostem communi omnium consensu transferrentur, & iam huius rei consilia non dissimulante caperet: en, tibi moritur hic optimus fortissimusque Princeps suo quidem tempore, cum spiritus eius in illas caeli sedes beatissimas haud dubie migraret, nostro vero non item. Atq; hunc ut Patrem patriae Germania nostra cuncta non ante destitit lugere, quam Carolus noster quintus (quem ego Principem semper honoris amplitudinisq; causa nomio) optimo auo optimus est filio nepos successisset. Qui cum & vellet pro ea, qua ornatus erat, virtute de patria nostra atq; uniuerso Orbe Christiano bene mereri, & idem posset, cum hoc Imperatore nullus post Carolum Magnum potentior ad Rempub. nationis nostrae accessisset: Deus certe illum ita genuisse videbatur, ut per eum Imperium nostrum non solum stare, sed etiam reflorescere, & pristinum suum splendorem recuperare posset. Nec Princeps hic fecisset spem nostram, si virtuti atque consilij eius euentus respondisset. Sed hic non ita multo post quam Magistratum illum summum iniuratum, quae contra communes Christiani nominis hostes capere debebat arma, eadem contra Christianos certos, eosq; potentes, ut sua defendere posset, ferre cogebat. In quo tamen ipso cauit diligentissime, ne minorem

norem clementiae, quam fortitudinis fructum caperet: & ne hostes magis, quam se ipsum vincere videretur. Nam victis illis atque captis tam benigne fecit, ut facile omnes intelligerent, malle ipsum cum ijs, quos socios habere debebat, colere amicitiam, quam armis dimicare. Gessit quidem Princeps hic res maximas, nec ei, qui virtute & rerum gestarum gloria alijs regibus atque principibus Orbis terrae longo interuallo antecellebat, ad summum decus deesse quidquam videbatur, quam quod qualia de alijs Barbaris & Christiani nominis hostibus trophaea in Africa posuisset, talia in Europa constituere non posset: & quibus armis insulas amplissimas, quae ipsi est mari Occidenti quodam modo natae fuerant, domuisset, eisdem Turcas non frangeret, ne horum metu Austriam Maiorum suorum atq; Ferdinandi fratris coniunctissimi & Regis longè optimi sedem liberaret. Et quanquam in eam rem fortia saepe ac Christiana consilia iniurat, tamen ita tulit casus rebus nostris infestus, ut quoties bellum sacrum suscipere vellet, toties iniuria eorum, a quibus minimè oportebat, consilium illud bonum atq; salutare mutare cogeretur. Vellem hoc loco quae reliqua sunt, nec sine acerbissimo animi dolore commemorari queunt, praeterire possem: sed quia haec à me suscepta est oratio, non ut iniuriam vlli aut dolorem, sed potius ut medicinam rebus nostris languentibus, si quo modo possim, faciam, dabitur hanc veniam

mihī, vt quæ sentio, & locus hic postulat, liberè dicā.

Atq; vt ad secundum instituti nostri locū veniam: etsi in virtute atque potentia Caroli Imperatoris multum nobis Germanis præsidij esse videbatur, & sub Imperio eius ita exulta fuerunt ingenia nostrorū hominū, & rei militaris scientia, quam à Maioribus nostris quasi per manus traditam acceperant, ita viguit, vt patriæ non solum adiumento, sed etiam ornamento esse possent: tamen tanta morum peruersitas incidit in tempora eiusdem Imperatoris, vt patriā ipsi nostrā oppugnauissē magis, q̄ iuuissē videamur. Quandiū in natione nostra de religiōe Dei immortalis cōcors & idem sensus fuit, homines nostri patriā amaerunt, & cōmunem huius vtilitatē cōmodis suis priuatis anteposuerunt, vt cū Imperiū nostrū tenuius esset, his tamen moribus status eius conseruaretur. Fuit nanq; religio fundamentū illud, quo idē Imperiū primum niti cœpit, & postea sustentatū fuit, quo ad circa fidē ipsam idē omēs sensimus: sed nō ita multo post, q̄ Carolus noster designatus erat Impator, euenit, vt dissensio quædā de religiōe Dei immortalis oriret. Quæ, vt fit, in contentionē erupit, contentio materiā subiecit odijs, odia autē Ecclesiā in parteis distraxerunt. Ac si vllum, certè hoc factionis genus concordia, ocio, atq; paci est inimicū. Nam alij factiosi propterea oderunt aduersarios, quod putant eosdem aut vitam, aut honorem, aut fortunas sibi eripere velle. At qui de
religio-

religione inter se litigant, eo maiore nocendi cupiditate inflammantur, quod metuant, nè si fortè ab inimicis victi fuerint atque oppressi, salute æterna cuertantur. Quod cū animaduerneret Carolus, vt magnam & à religiōe & ab Imperio nostro pestem auerteret, salutaria sæpè captauit consilia, quibus schisma ipsum tolli, & cōcors Germaniæ status collocari posset: nec prætermisit quidquā eorum, quæ ad eam rem conficiendam pertinere viderentur. Sed tantum abfuit, vt hic optimi Principis conatus optimus nobis consuleret, vt indiēs magis ac magis animi hominum nostrorum exulcerarentur. Quin eò reciderunt omnia, vt præclare ageretur nobiscum, si quæ vim habere deberent medicamento cuiusdam, non perniciem afferent: Quippe cū schisma ipsum non modò non sedaretur, sed indiēs magis ac magis ingrauesceret, nec religionem solum perturbaret, (quod tamen caput erat malorum) sed etiam omnia Reipub. nostræ fundamenta conuelleret. Sustulit id primum beneuolentiam hominū nostrorum: & fecit, vt rustica plebs non ita, vt antè, nobiles, quorum in potestate more Maiorum esse debebat, obseruaret. Hinc illud ipsum belli incēdium, quo tota ferè Germania arsit, & quod vix tandē multo multorū sanguine extinctum fuit. Hanc calamitatem secuti sunt motus Principum virorum, qui spretis legibus Maiorū atq; iudicijs æquis, rem gesserunt vi, & ipsa patriæ viscera crudelem in

modum lacerauerūt. ac nē quid nobis deesset ad summam calamitatem, inuenti sunt in Repub. nostra potentes homines, qui coirēt cum vicinis regibus, ijsq; infestis nomini nostro, in societate nefariam vexandæ patriæ atque Germaniæ nostræ: idq; contra, quam non solum Leges & boni Maiorum mores, sed etiam ipsum naturæ ius præscriberet. Quin extiterunt, qui cum temporibus se valere arbitrarentur, magna vi atque animorum impetu maiestatem ipsam Imperatoris imminuerent, & conarentur è manibus eius sceptrum & gladium, qui ei à Deo quodam modo porrectus erat, excutere: & ipsum à sede Imperatoria, in quam summo bonorum omnium applausu collocatus erat, deicere. Cætera malo vos tacitos cogitare, q̄ vulnera illa Reipub. non sinè grauissimo & vestro & meo dolore cōmemorando ipse refricare. Quid multa? Quo tempore nos oportuit ad eam curam incumbere omnes, vt beneficio Principis nostri, qui pro incredibili virtute sua vellet Rempub. nostram constituere, salui atque beati esse possemus, nos ipsi, nos inquam patriæ, & nobis quodam modo ipsis infesti fuimus, & ita restitimus eidē Imperatori nostro, vt quod gloriosè conaretur, efficere minimè posset. Itaque non miror equidem quid sit, quòd cum aliarum gentium, quæ in Caroli nostri potestate erant, res florent, nostræ autem conuulsæ sint. Nam cum illè principem illum obseruarent, eiusq; dicto audientes es-

sent,

sent, dignitatem eius tuerent, & ad publica patriæ suæ cōmoda referrent omnia, non minùs creuerunt, atq; sibi ac patriæ eidem veram gloriam pepererunt, quam nos cum contrariam vitæ rationem sequeremur, & nos ipsos ad patriam nostrā magno cum dedecore nostro affiximus. Ac quia legum vincula, quæ potētiores in officio continerent, & præsidio essent Imperatoriæ potestati, dirupimus omnia, & disciplinam rei militaris ita corrupimus ipsi, vt multi militū nostrorum mālint patriam populari, quam externos hostes ab hac arcere: nec ita magna habeatur ratio Imperatoriæ cum authoritatis, tum verò etiam potestatis: non iam miror ego quid sit, quòd nō equè, atquè aliq; quibus imperauit Carolus, gentes, floreamus: sed, quòd nō iam diù funditùs interiêrimus: cum præsertim sublata è Repub. concordia, & Imperatoria dignitate debilitata, in quo, antè quam Imperium nationis nostræ constitueretur, fuit hæc statu pernicioso, in eundem quodam modo reciderit: & Imperator potestatem suam, quam summam vnus habere debebat, propè amisserit. Sic enim venit vsu, vt simul ac vinculum charitatis, quod religio attulerat, sublatum fuit, omnia nostra ruerent atque dilaberentur. Quin factiones, quas discordia in nationem nostram inuexit, quales sint & quam perniciosæ huius pestes, declarant multi maximarum Rerumpublicarum perhorrescendi casus: & CHRISTVS ipse Dominus atque Seruator noster,

qui

qui summa auctoritate hoc edidit oraculum, fore ut regnum omne pereat, quod in se diuisum est atque distractum. Hinc ille impendentium periculorum metus, qui bonorum omnium animos vehementer perturbat: hinc eorum, qui de nobis nullum faciunt malè cogitandi finem, exultans lætitia, dum iam quæ nostra sunt, spe atque cupiditate deuorare videntur. Ac si potentiores nostri, qui tam procliues sunt ad seditiones atque motus intestinos, suis ipsi armis patriam frangere non desierint, quid tandem, quid huic futurum erit? An censeatis gladios Turcarum truculentissimorum hostium, sanguine Christianorū stillantibus, conquieturos esse? An censeatis alios vicinos occasionem tam optatam nationis nostræ dilacerandæ non arrepturos esse auidè? An censeatis Rutenos, postquam Prouinciam longè lateque patentem, nobis anno superiore eripuerunt, non persecuturos esse victoriam? prætereo hinc prudēs voluntates eorum, qui cum amici atque focij nostri videri velint, Imperium tamen nostrum attenuare, & Prouinciales nostros in suam redigere potestatem nō dubitant. Sunt hæc quidē talia, ut in clarissima luce versentur. Quare si de his lōgior fuero, ineptus sim: illud tantum, quod res est, dico, Rempublicam nostram languere: & quibus hæc rebus antehac nixa stetit, has omnes temporibus hisce calamitosissimis ita esse labefactatas, ut nisi primo quoque tempore vtilia patriæ nostræ atque saluta-

salutaria consilia ceperimus, periculū sit, nè breui funditus sit p̄tura. Sed quia tamen Ferdinādus Impator lōgè optimo fratri optimo successit, idēq; ea cum prudentia, tum pietate p̄ditus est, ut ad Imperium nostrum instaurandum, & res optimè gerendas natus esse videatur, saluti equidem desperare nequeo. Nam cum hic omnia non ad suam, sed Dei gloriam referat, nec pro incredibili virtute atque animi constantia minus secundis rebus efferatur, quàm aduersis deijcitur: spes ostenditur, Deum immortalem tantum felicitatis ad eum delaturum esse, ut res nostras labascentes non solum fulcire, sed etiam ornare possit: cum præsertim ita se gerat ipse, & ea beneuolentia omnes omnium ordinum nostrorum homines sibi deuinciat, ut non solum eos, in quibus virtus maiorū nostrorum necdum obsoleuit, in potestate sua habere, sed etiam eos, qui antehac duriores aliquanto fuerunt, flectere, & in viam reuocare posse videatur. Itaq; etsi imminentium periculorum metu penè frangor, & vehementissime doleo, quā remp. nostrā Maiores nostri magna cū gloria constituerunt, & tutati fuerunt, eam culpa nostra dilabi & quodam modo ruere: tamen non ita contraho animū, ut in rebus difficilimis non benè tandem sperem: Quippe cum videam magnas dari opportunitates hoc tempore Reipublicæ eiusdem reficiendæ, constituendæ, atque adeo ornandæ. Accedo igitur ad id, quod me tertio loco dicturū proposui, & qua con-

filiorum ratione rebus nostris languentibus mederi possimus, ostēdam. Ac primūm vt morum corruptela, discordia, & minor, quā par est, Magistratum auctoritas atq; potestas faciūt, vt Respub. non modò non florere, sed ne stare quidem possint: itā virtus ciuium, concordia, & iusta Magistratum potestas easdem continent, tuentur, fouent. Nam Deus non minùs bonos respicit per benignè, quā improbos male mulctat: nec minùs cōsentientes & amantes patrię amat, q̄ factiosos affligit: nec deniquè minùs Respub. eam, cuius Magistratus tantum potest quantum debet, cōseruat, auget, amplificat: quā eam hominū societatem, in qua ciues peruerso quodam more, quibus parere debent, imperant, & eorum iustam imperium recusant, angue peius odit atq; detestat. Quare vt grauissimarum calamitatū metu nos tandē ipsos liberare, & patrię consulere possimus, pestes illas, è quibus Resp. nostra hoc tempore languet, quā primūm euellamus necessè est, vt quoad eius fieri potest, virtutem Maiorum nostrorum, sensum concordem, & eam, quæ necessaria cum primis fuerit, Imperatoris potestatem recuperare possimus. Nam cum his rebus Imperium nostrū partum sit in initio, nō alijs commodiùs retineri vel instaurari poterit. Sed anteq̄ è ciuili ratiōe attulero, quæ ad rem pertinere videbuntur, de schismate horum temporū agam. Quod cum fons sit & origo malorum nostrorū, quibus hoc tempore

pore affligimur maximè, hoc eodem sublato, reliqua nobis haud dubiè omnia ad Rempub. constituēdam erunt faciliora. Atque idem schisma tanto magis fugiendum est nobis, quanto magis in Domino nostro IESV CHRISTO vnum esse omnes debemus. Est quidem Ecclesia sponsa Christi, atq; huius adeò corpus: vt qui eam dissipat & schismate diuellit, quā huic iniuriam facit, eandem Christo ipsi inferre videatur. Quare Paulus Apostolus obsecrat Corinthios per nomen Domini nostri IESV CHRISTI, vt idem sentiāt & loquātur omnes, nec sint inter eos schismata. Deus autē vt ab hoc scelere nos deterreret, schismaticos exquisitiore quā alios facinorosos supplicio affecit: & quod antè inauditum fuerat fecit, vt Dathan & Abiron hiatus terræ modo quodam perhorrescendo absorberet. Extiterunt, qui corruptelas & vitia ex agro Domini euellere vellent, idq; bonis omnibus applaudentibus: neque esset quam obrem vel consilij, vel facti eorūdem nos pœniteret, si nō longiùs quā moderata ratio ferret, prouecti fuissent. Sed cum hi Ecclesiā quam iuuare debebāt, schismate & perturbāssent, & distraxissent, secuta sunt ea, quæ vos tacita cogitatione cōplecti mālō, q̄ de rebus asperrimis asperum aliquid proferre: illud tamen quod huius loci est, prætermittere nec possum, nec debeo, eos qui profitebātur se languores Ecclesiæ curare cupiditate cōtentio- nis incitatos, fines iustos correctionis trāsiliisse. Quin

eò prolapsos fuisse, vt non tam repurgarent Ecclesiã, melioremq; facerent, sed vt eadem sublata, nouam nescio quam fabricarētur. Si domus aliqua adspersa nescio qua labe deformior sit aliquanto, situm est in potestate Domini vel repurgare eandem, vt pristinam formam bonam recuperet: vel diruere, vt aliam domum, eamq; pulchriorem cōstruat, cum sub hac noua aut melius, aut æquè benè contra tempestatem æris tectus esse possit. At ECCLESIAE longè alia est ratio: Quippe cum vna sit ipsa, vna nimirum illa columba, de qua Salomon in Canticis Canticorum, & Vnum vnus capitis, videlicet CHRISTI, corpus, nec alibi vsquam cubet CHRISTVS, & Spiritus sanctus tanquam in templo suo vigeat. Itaq; qui hanc deserit, & nouam in qua viuat, quærit, seipsum fallit: & si fortè peregrino cœtui se adiungat, in eum locum venit, vbi nec CHRISTVM, nec Spiritum sanctum inuenire, nec ex vtroq; salutē haurire possit. Quo maiore cum pernicie sua errant schismatici omnes, cum & Ecclesiam veram atque germanam deserūt, & alios huic cœtus anteponunt. Quid igitur est? Certè vt ij, qui Ecclesiam veterem repurgandam censent, vt melior fiat, & pristinam suam formam, eamq; pulchram recuperet, me non modò non repugnantē, sed etiam cōsentientem habent: ita consilia eorum, qui illam non repurgare, sed disturbare atq; oppugnare conantur, probare nec possum, nec debeo. Breuitè, schisma nō medi-

ca-

camentum est, quo Ecclesia languens curetur, sed venenum, quo eadem tollatur. Positum est enim in ipsa natura rerum, ea, quæ diuiduntur, non minùs recidere ad nihilum, quàm quæ in vnum contrahuntur, firma sunt atq; stabilia. Conscinde vestem, & vestis non erit ampliùs vestis: disijce parietes domus, & domus non erit ampliùs domus: difseca corpus humanum, & pro corpore partes quasdam putridas reliqueris. Quod ipsum quale sit, & quàm perniciosum, si in vlla alia re, certè in Ecclesia cernitur. Quidquid enim ab hoc vno vnus CHRISTI corpore auulseris, vitam amittit, & computrescit. Quinimodò quatenùs Ecclesia in parteis distrahitur, eatenùs CHRISTVS per summam iniuriam diuiditur. Nam, vt Paulus inquit, *Significatum est mihi ab ijs, qui sunt Chloës, quòd sint contentiones inter vos: hoc autem dico, quòd vnusquisque vestrum dicit, Ego quidem sum Pauli, ego Apollò, ego Cephæ, ego autem Christi. Diuisus est Christus?* En tibi qui Ecclesiam in parteis distrahunt, Christum etiam ipsum, quantum in se est, diserpunt atque dilacerant. Ac nè quis fortè putet hunc eundem in varijs cœtibus, ijsque ab vno illo corpore suo, quod Ecclesia est, alienis, sedem habere: monet nos Dominus ipse, nè audiamus eos, qui dum nos in cœtus illos ducere volunt, aiunt, hîc vel illic est Christus. Nolo hîc asperiùs agere cum vllò, nec accusare quenquam: sed id tamen, quod in clarissima luce versatur, dissimulare non possum, nos Ger-

G 3 manos,

manos, nos inquam non minùs, quàm Corinthios schismate in parteis Ecclesiæ, atque Reipub. perniciosas diuulsos esse: non minùs dico? immò maioribus etiam de rebus, & ab eo tempore quo primùm à veteri atque Catholica Ecclesia discessio facta est in natione nostra, ità quidem vsu venisse, vt vnum schisma semper ex alio nasceretur. Hinc tot cœtus hominum religionis causa sociatorum apud nos, qui cùm omnes veterem Ecclesiam infectentur, & sint qui huic adimere conentur authoritatem Ecclesiæ veræ, quam sibi vendicant singuli, non tamen multo minùs acriter inter se, quàm cum illa pugnant. Ac quoniam præter vnã hanc nulla alia societatum humanarum vera & Germana Ecclesia, in qua ad salutem adspirare queamus, esse potest: intelligitur haud obscure eos, qui de religione inter se hoc tẽpore contendunt, & patriam, & se etiam ipsos in grauem periculi flammam conijcere. Qui dum mores aut dogmata aliorum, quibuscum in Ecclesia viuere debent, ferre nolint, idem eis accidit, quod ijs, qui in alto nauigant, si quandò odio eorum quibuscum vehuntur, incitati, aut nauem communem perforant: aut vt ab his seiungantur, in mare profiliant, seque fluctibus huius cõmittant. Hic quid reliqua quæritis? an non fatiùs esset eis tolerare in nauì communi, quod minùs periculosum esset, quàm haud dubiè mortis periculo se offerre? Quauis enim optandum esset, Ec-

cle-

clesiam nec corruptelis vllis, nec vitijs deprauatam esse: tamen id quidquid est, ijs qui idem nec probant, neque imitantur, fraudi non est. At schisma omnibus, qui in eo versantur, perniciosum est, & non minùs Rempub. quàm Ecclesiam ipsam labefactat. Itaque ad eam curam incumbere debemus omnes, vt positis simulatibus, posthàc concordēs simus inter nos, & de religione Dei immortalis idem & sentiamus, & loquamur. Thrasybulus Atheniensis, vt ciuium suorum discordias sedaret, legem tulit, qua omnis illarum memoria obliuione perpetua deleretur: atque hoc eius factum vno omnium bonorù ore laudatur. Quanto laudabilius foret, si nos, nos inquam Germani, controuersias religionis sustolleremus ipsi: & iniurias, quas nos ab alteris accepisse arbitramur, donaremus Ecclesiæ, donaremus patriæ, & non aliter, quàm si inter nos nihil controuersiæ vnquam fuisset, quietis animis & concordie sensu inter nos posthàc viueremus? Quarè in consilium adhibeamus non odium, nec arrogantiam, qui sunt pessimarù rerum consiliarij: sed charitatem, quæ ædificat, & Ecclesiæ mirum in modum pdest. Hac eadem ducti certemus inter nos, non vtri alteros vincamus cõtendendo, sed vtri de alteris meliùs mereamur. Cogitemus nos non minùs acres nostrorum, quàm alienorù vitiorum iudices esse oportere, cùm sua quenq; magis, quàm aliena peccata premât, & eos qui alios condẽnant, dum suis intereà vitijs

vitij indulgent, iurè à Deo condemnari. Accusemus antè nos ipsos, quàm alios, si quo modo in bono vincere malum, & eos, qui nos hoc tempore oderunt, ad æquitatem Christianis hominibus dignam flectere possimus. Quod cum utile fuerit per se, tum ad Ecclesiam repurgandam & pacem eius reconciliandam longè utilissimum: cum nec nos, qui sumus cum potestate Ecclesiastica, minùs quàm officium nostrum postulat, fecerimus: nec qui se aduersarios constituerunt nobis, plùs, quàm recta & moderata ratio feret, fecerint. Nos igitur, nos, quos Deus in specula Ecclesie suae ita collocavit, ut Episcopi simus, excitemus nos ipsos, ut non quæ nostra, sed quæ Domini nostri IESU Christi & omnium sunt, curemus: nec defendamus corruptelas atque vitia, sed eadem, quo ad eius fieri potest, tanquam vepres malas, extirpemus. Aduersarii autem nostri se quoque ipsos moderentur. Cogitent quàm periculosa sit contentio omnis, ut quæ vim habet ad auditores peruertendos, auctore Apostolo. Cogitent quid acciderit Dionysio Alexandrino doctissimo patri, qui cum in refellenda hæresi Sabelliana egregiam operam Ecclesie nauasset: tamen cum eius animus in contentione exarsisset nescio quo modo acriùs, & concitator effret, quàm oporteret, à moderata veritatis ratione eò deflexit, ut non solum Sabellianam hæresim confutaret, quod bonum erat: sed etiam contrarium huic errorem inueheret, id quod non minùs ma-

lum

lum erat, quàm hæresis ipsa Sabelliana. Nam ex eo errore nata fuit lues illa Arriana, quæ postea totum ferè Orbem terræ non sinè graui Ecclesie atque religionis Christianæ perniciè peruagata fuit: ut Basilius ille Magnus rectè factum Dionysij compararit facto eius, qui cum furculum in horto curuum atque prauum flectendo corrigere vellet, & in eo ipso esset nimius, faceret, ut furculus idem in contrariam partem non minùs curuus esset atque deformis. Cogitent denique mutationes illas, quæ vel bona æquè ac mala tollunt, vel pro malis alia non minùs mala inducunt, quales multæ in hæc tempora nostra inciderunt, minimè ferendas esse: Quippe cum à bono Ecclesie statu tam alienæ sint, quàm quæ alienissimæ: nec est, quamobrem hic metus infamie quenquam moueat, & ab eo, quod recta officij ratio præscribit, deterreat. Nam non, qui errorem suum agnoscit & confitetur, cum in eo ipso voluntati diuinæ obediat, sed qui eundem aut non agnoscit, aut defendit, perperam atque turpiter facit. Aurelius Augustinus sanctissimus atque sapientissimus Episcopus, cum in illa opinionum temporis sui varietate aliquoties lapsus fuisset, maluit errata hæc aperte confiteri, quàm dissimulare eadem aut defendere: nè eos, qui non satis cauti essent, in errorem vllum auctoritate sua induceret. Atque hic etsi lucubrationibus suis doctrinæ Christianæ multum sanè lucis attulit, nec vllus Ecclesiasticorum Scripto-

H rum

rum plura & vtiliora monumēta posteritati reliquit: ex omnibus tamen libris eius nullus est honorificentior ipsi, quàm is, qui errores authoris non dissimulantè aperit. Neque enim qui veritati cedit, succumbit turpiter: sed dum seipsum vincit, gloriosissima victoria potitur. Quæ cum ità sint omnia, ad eam officij nostri rationem omnes omnium partium Germani excitemus nos ipsos, vt sublato tandè schismate, concors sit omnium de religione sensus: nec patiamur nos ab hac ratione vllò peruerso animi motu deduci. Et quanquàm hæc, quæ ad communem nostram vtilitatem ac salutē vehementèr pertinent, magnos animis omnium motus afferre debent: tamen si qui fortè quieta cōsilia repudiauerint, māluerintq; litigare, quàm communi consilio Ecclesiam atque Rempub. iuuare, nos qui publicis Ecclesiæ muneribus fungimur, nos inquam, officium erga eandem atque patriam nostrā prætermittere minimè debemus: nè si fortè hæc cum pernicie multorum conciderint, nos casum hunc præstare cogamur: & culpa nostra nõ ità multò minùs fraudi sit nobis, quàm si ipsi admotis quasi machinis illas diruissemus. Quo magis elaboramus, vt si non cum alijs, tamen seorsim Ecclesiæ communi quasi incendio conflagranti, quantum in nobis est, succurramus. Ad quam rem benè vtiliterq; conficiendā tãto plùs facultatis suppetit nobis, quanto minùs ea omnia Ecclesiæ nostræ defunt, quæ ad eandem

dem vel repurgandam vel excolendam sunt accommodata. Habet hæc verbum Dei & scripturas diuinitus inspiratas: habet illum sanctorum doctorum atq; Ecclesiæ Catholicæ de dogmate veritatis sensum non obscurum: habet deniquè mores inueteratos, eosque ab omnibus Ecclesijs approbatos. Ac si quid fortè horum alij cœtus habent, id totum ab illo nostro veteri, vndè orti fuerunt, initio, quasi per manus traditū acceperunt. Hæc ipsa si peruestigauerimus nos, erit in procliui, vt de omnibus ijs, quæ religionis sacrosanctæ sunt, sinè errore iudicemus: ac vera à falsis, bona autè à malis discernamus. Itaq; cum in nostra potestate situm sit, vt si velimus, Ecclesiam ipsi nostram simul & repurgare, & excolere possimus, cauendum est maxime, nè culpa officij deserti nos posthac premat: nè ve illud Spiritus sancti in scripturis, *Ve pastoribus, qui pascunt seipsos*, nobis iure exprobrari possit. Suscipiamus igitur animos dignos munere nostro: corrigamus antè nostra, quàm aliena vitia: atque operam demus, vt nec prauis atque peruersis moribus, nec vlli pernicioso errori locus in Ecclesijs nostris relinquatur. Sed omnia ad gloriam Domini nostri Iesu Christi & salutem hominum ità referantur, vt in Ecclesijs eisdem vigeat pietas, vigeat disciplina, vigeat cōcordia. Hunc certè conatum nostrum, eumque piè susceptum, Deus, qui consilijs quietis atque salutaribus fauet, haud dubiè approbabit, ei que talem, tamque bonum

euentum adiunget, vt non solùm amicis nostris atq; socijs satisfacere, sed etiam aduersarios nostros placare possimus.

Quanquàm autem si schisma illud sublatum fuerit, in posterum non solùm Ecclesiæ, sed etiam Reipub. status melior erit procul dubio, tamen nè quid eorum, quæ ad institutum nostrum pertinent, præmittam, ciuilem etiam rationem, qua Respub. nostra fulciatur, subiungam. Ac primò quidem ostendam, quo modo remota corruptela morum, disciplina vetus, eaquæ honesta, restitui tandèm possit. Quod tanto fuerit necessarium magis, quanto minùs, quæ non benè morata est Respub. bona, tranquilla, atque beata esse potest. Deindè de pace ipsa atque concordia Germaniæ nostræ afferam, quæ mihi videbuntur ad rem pertinere. Ad extremum, quo pacto Imperator noster potestatem suam iustà recuperare, ac Respub. nostra non solùm refici, sed etiam ornari atq; amplificari possit, docebo.

Atque vt mihi quidem videtur, ea demùm Resp. optimè constituta est, in qua ciues faciunt sua sponte, quod bonũ est, & cum officio recto coniunctum. Etsi igitur Plato ille Philosophorum facilè Princeps leges, quæ supplicia in sceleratos constituunt, probat: his tamen eas, quæ homines ad virtutem adducunt, & ità formât, vt præmio potiùs quàm pœna digni sint, anteponeat. Effet quidem optandum, vt patria nostra
hoc

hoc tantùm legum genus, quo regeretur, desideraret. Quod sanè contingeret, si homines nostri charitate atque Spiritu sancto tantùm ducerentur: sed quia cum imperfectioribus, quorum multi metu continendi sunt in officio, viuunt, certè vt bonorum virtus alenda est præmijs, ità improbi à scelere pœnis propositis sunt deterrendi. Neque enim ignotum est illud Solonis, *Duabus rebus, præmio & pœna, Respub. contineri.* Sit igitur in Repub. nostra constitutũ: Vt qui leges publicas violant adulteri, sacrilegi, calumniatores, perfidi, latrones, seditiosi, proditores, perduelles, non solùm omni honoris aditu intercludantur, sed etiam eo, què fortè obtinent honoratiorem, loco moueantur. Nec moueantur solùm loco eodem, sed ex ipso etiam hominum cœtu profus eijciantur: homines non digni, qui cum hominibus viuunt, ipsi nimirum ab omni hominum societate tam alieni. Rursus qui Reipub. vtilem nauant operam, hi ornentur præmijs, & in eo honoris gradu collocentur, vt quanto meliores sunt ciues, tanto beatiùs viuant, & vberiore virtutis suæ fructum consequantur. Atq; hæc præclara, quæ Imperator noster in Reipub. inducere potest, idq; approbantibus bonis omnibus, procul dubio egregiam afferent vtilitatem rebus nostris, & id planè efficient, nihil vt videatur in Germania nostra miserius esse, quàm turpiter viuere, & patriæ nocere: & nihil vicissim beatiùs, quàm benè honesteque viuere, & de
H 3 eadem

eadem patria benè mereri. Quam rationē cūm' olim in Rep. Lacædemoniorū cōstituenda sibi proposuisset Lycurgus homo prudentissimus, id quidē effecit, vt quos hęc genuisset ciues, vtiles essent patrię, & māl lent honestè mori, q̄ turpiter viuere. Ex hac igit̄ multo plures, q̄ ex vlla alia Græciæ ciuitate boni atq; fortes ciues prodiērent. Quo meliūs fecerimus nos, si hos, si hos dico? immò si patres atq; Maiores nostros, q̄ honestatis magnā semper rationē habuerūt, & non multo minūs bonis legib⁹, q̄ illa Lycurgi fuit, seipso deuinxerunt, imitati fuerimus. Ac si vlli, certè nobiles nostri atq; Principes viri, qui in oculis hominum viuunt, & alijs vel bono, vel malo sunt exemplo, ad oēs recti officij partes excitandi sunt. Quibus non solūm fraudi sit, contrā quā leges publicæ præscribunt, facere: sed etiam animum ac mores non itā excolere, vt Reipub. vsui esse possint. Nam qui hoc officiū suum negligunt, nō solūm pperam facere, verūmetiā Rempub. cuius cōmodis seruire & cōsulere debēt, prodere quodam modo vident̄, vt scriptū est ab Xenophonte homine doctissimo. Huc accedat censura illa, cuius à me antè mentio facta est, vt quo quisq; maiore ornatus est dignitate, eo grauiore infamię genere notet, si fortè in flagitia inciderit. Atq; hoc præclarum disciplinæ vinculum vtinām aut nunquām è Repub. nostra sublatū fuisset, aut primo quoq; tempore restitueret̄. Quod ipsum nobiles atq; Principes viri si dignitatem
suam

suam tanti faciunt, quanti facere debent, itā ipsi renouent, vt sceleratos ordine suo moueant, nec patiātur horum quasi contagione alios, qui ordinis sui sunt, contrā quā decus commune postulat, infici atq; cōtaminari. Iam verò vt non solūm scelerati metu pœnæ terreantur, sed bonorū etiam virtus præmijs acuat̄: certè benè meriti de Repub. in publicis cōuentibus ornent̄, & extent præclara quædam in Repub. nostra insignia virtutū. Quod quantā vim habeat, nō solūm ad homines in officio continendos, sed etiam ad excitandas horum virtutes & actiones laudabiles, multa omnium ætatū exempla illustria ostendunt. Atque hæc, quę de præmio & pœna à nobis posita sunt, non in eas angustias concludimus, vt ad nobiles & Principes viros tantūm pertineant: sed tam latè ea patere volumus, vt vniuersus populus præmio inuitetur ad virtutem recte q; facta, & pœna à delictis atq; flagitijs deterreatur. Sit igitur Respub. nostra itā constituta, vt in ea posthac bonis vtile sit atq; honorificum, viuere honestè & patriā iuuare: sceleratis autem calamitosum, malefacere ac patriæ nocere. Cogitemus quantū virtus Maiorum nostrorum ipsis atq; Germaniæ nostræ existimationis bonæ pepererit. Qua nimirū virtute illi itā se exteris gentibus commendauerunt, vt cūm quædam harum ciuitates constituere vellent, euocārint homines nostros, eosq; gubernaculis illarum admouerint. Hos nanq; tanti fecerunt, vt ab eis
regi

regi ducerent beatum esse: neque id iniuria. Nam in quibus ipsi & Pannonum, & Sarmatarum, & Transilvanorum ciuitatibus domicilia sua collocârunt, hæc ita administrârunt, vt præ cæteris earundem regionû ciuitatibus florerent. Quòd si Maiorum nostrorum mores boni tantum profuerunt exteris gentibus, quanto maius erit nunc dedecus nostrum, si ob vitia, nescio quæ, non modò non exteris ampliùs, sed ne nostris quidem profuerimus: cum præsertim eius rei, qua patriam iuuare possimus, conficiendæ nõ ita difficilis sit ratio, dum modò & nostra, & Maiorum nostrorum instituta bona, quæ partim moribus inueteratis, partim verò decretis Conuentuum nostrorum publicis continentur, custodire, quàm rebus nouis, & ijs quidem noxijs, studere máluerimus. Sed hæc hæc hactenùs de moribus hominum nostrorum, nunc verò de pace atque tranquillitate. Constat, discordiam & factiones esse grauissimas illas Rerumpub. pestes, quibus res magnæ non minùs atteruntur, quàm concordia & coniunctione ciuium parua crescant. Nam illæ quandiu in ciuitatibus atque Rebus publicis versantur, tandiu hæc ita agitantur, vt sint prorsus miseræ. Dedit huius quidem rei documentû Respub. nationis nostræ antè quàm constitueretur, & in vnû quasi corpus coalesceret. Quæ postea pro ea, quæ contrarijs attributa est, vi, tanto magis in concordia suo statu effloruit, quanto antè calamitosior fuerat. Et
quan-

quamquam si schisma, de quo iam egimus, ex Ecclesia tolleretur, omnia nobis ad pacem atque cõcordiam essent faciliora: tamen si qui fortè cupiditatibus suis indulgere, quàm pijs atque quietis consilijs parere máluerint, ratio certè ineunda erit, vt si non charitate, metu tamen poenæ ad officium reuocentur. Nihil æquè discordiam atque factiones alit, ac vis atque iniuria: dum qui aut pari sunt potentia, inter se certant, aut potentiores, eos qui imbecilliores sunt, conantur opprimere, hi autem se atq; fortunas suas opibus aliorum tueri student. Quo magis cauendum est, nè leges, quas Maiores nostri de pace publica tulerunt, antiquentur: nè locus in Repub. nostra sit ijs, qui málunt vi agere, quàm legibus: homines non digni, qui cum hominibus viuant, quandò ad ipsam belluarum immanitatem ita sese abijciunt. Vigeat igitur iudicium illud, quod primùm Maximilianus Cæsar ita constituit, vt in eo non minùs facilè ius suum infimi obtineant, quàm summi: & hi si in leges publicas inciderint, non minore seueritate, quàm illi, plectantur. Vigean leges publicæ, & summos atq; infimos æquè teneant: id quod ad concordem Reipub. statum tanto erit aptius, quanto contrariû eius causam dat maiorem odijs, maleficijs, motibus. Ac quo maius Reipublicæ nostræ sit præsidium in legibus ac iure contra factiones, seditionesque, caueatur iterùm, nè cui hominum nostrorum liceat aut suo, aut alieno no-

I mine

mine in Germania militem scribere, nisi huius rei Imperator ipse author factus fuerit, aut fortè ei, qui militem scribit, defensionis causa bellum sit gerendum. Ac quoniam callidi homines vim, quam alteris inferunt, sub specie defensionis excusare solent, intra quos fines ius huius consistere debet, decernendum videtur: nec minor in eos, qui Legi de pace fraudem faciunt, quàm in eos, qui hanc eandem non dissimulantè violant, pœna sit constituta. Ac quia leges inanes fuerint, nisi sint qui, quod præscribunt eadem, exequantur: renouetur illa Reipublicæ nostræ sanctio, vt quicumque possunt, iniuriam ab ijs, quibus vis publica infertur, depellant & turbulentos coercerant: & si moniti officium hoc suum nõ fecerint, non multo leniùs, quàm ij qui pacem turbant, mulcentur: quippe cum non minor sit culpa eius, qui non ab alijs iniuriam propulsat, cum potest, quàm qui eandem infert. Iam quia priuata quorundam fœdera, eaque ita contra omnes icta, vt ne Imperatorem quidem exciperent, factiones fouerunt antehac perniciosas: & mores nostros ita peruerterunt, vt cum antè seditiosi communi omnium nostrum consilio atque ope coercerentur, per fœderatos illos aliquandiù steterit, quo minùs idem effici posset. Quo ipso quantum detrimenti Respub. nostra ceperit, huius quasi vulnera declarant, & ante oculos omnium ponunt. Itaque Lex illa Maximiliani, quæ, vt antè à nobis di-

ctum

ctum est, vetat, nè qui fœderibus huiusmodi vel cum hominibus nostris, vel cum exterarum gentium Regibus se vlllo tempore iungant, renouanda est. Renouandum est item illud saluberrimum Legis de pace publica caput, quod constituit, vt communi omnium Ordinum ope, arma è manibus seditiosorum extorqueantur: & eo quidem maiore cum seueritate, quòd quidam eorum, quos minimè oportet, & milites nostri in ista Reipub. nostræ quasi nocte diuturna affuerunt populari patriam, ex huius præda sibi rem parare, & in ista sua armorum licentia spem libertatis, nescio cuius, ponere. Viuimus cum hominibus bellorum appetentibus, quos nisi pietas Christiana ad mansuetudinem flectat, málunt potius rem ad arma deducere, quàm æquo cum alijs iure viuere. Quo etiam minùs illi, qui finè iusta vllius autoritate fiunt militum concursus, ferendi sunt, eò quòd & nationi nostræ infesti sunt, & magnis motibus causam præbere videntur. Solent quidem è malis moribus bonæ leges nasci, atque hæc tum ferri solent, cum laboratur maximè: verum nobis, vt pestes illas, quæ Respub. nostram perturbant, tollere, atq; eam in statum, vndè decidit, quietum atq; concordem restituere possumus, nõ est necesse nouas ferre leges, sed quas habemus veteres retinere, tueri, custodire. Ad quod ipsum tanto nos magis excitare debet officium nostrum, quanto turpius atque miserius fuerit, nos vel hanc

labefactare vel deferere, & in ea nobis ipsis tantum periculorum conflare. Quoad concordem fuimus, virtus atque arma nostra praesidio fuerunt cum singulis nobis, tum Reipub. cunctae, & hostibus nostris terrori: sed nunc sublata concordia atque benevolentia, nec nobis atque patrie hoc eius asperrimo tempore opem ferimus: nec, ut antea, terrori sumus maleuolis, sed ludibrio: dum putant se artibus suis, quod conantur, efficere posse, nimirum ut nostris consilijs, nostris armis confecti fractique concidamus. Nec est, cur hic queratis reliqua, cum vobis ignota non sint plaga illa, quas, dum hominibus, nescio quibus, iisque de nobis male cogitantibus, gratificamur, non ita pridem accepimus. An non hac lege nati sumus, ut magnam nostrae patriae sibi vendicet? At nunc sunt in Germania nostra, qui malint vim atque manum patriae huic suae afferre, quam exterarum gentium vim atque iniuriam ab ea depellere. Hoc malum ut fugere, & maculam hanc atque dedecus, quod certorum hominum culpa contraxit, e nomine nostro, quam primum delere possimus, nihil hic aliud dicam ego, quam quod a nobis omnibus salus publica impetrare debet: ut quas gerimus simultates inter nos, deponamus quam primum: & posthac singulari animorum consensione resistamus factionis illis, & patrie laboranti succurramus. In ea incidimus tempora, ut hostem post homines natos potentissimum truculentissimumque a

ceruicibus

ceruicibus nostris non sine graui periculo nostro arceri queamus, etiam si coniunxerimus omnes copias nostras, & communem Patriae nostrae defensionem gnauiter susceperimus. Itaque nisi desideremus factiones ipsi nostras fouere, & nobis ipsi infesti esse, quid tandem futurum erit nobis? ac, si studio partium incitati, iis, qui e ruinis nostris crescere cupiunt, obsequi, quam idem de Reipub. nostra sentire, eamque iuncta opera tueri maluerimus, an non hanc magna cum infamia nostra deferere, deferere dico? immo prodere videbimur? Quare si nobis Patria, si salus publica, chara est ut debet, ad eam curam incumbere nos oportet, ut quacunque ratione possimus omnia, quae discordiae atque factionibus materiam subijciunt, e Reipub. nostra primo quoque tempore tollamus, & communi Ordinum sumptu tale in ea praesidium collocemus, ut coerceri facile possint, qui leges vi atque armis perumpunt, nec equo cum popularibus suis iure viuere volunt. Ac si qui fortasse a quietis consilijs abhorreat, & discordia magis quam pace delectentur, nec velint de suo suppeditare, vnde praesidium illud alatur: inueniuntur tamen non pauci omnium Ordinum viri boni, qui quanto magis ocio atque publicis rationibus nostris fauent, tanto minus consilia factionum ferenda putant: hi certe nec Patriae, nec sibi deerunt, sed quantum debebunt, conferent in eam rationem, ut praesidium, quo de agimus, perniciosi certorum homi-

I 3 num.

num conatibus opponi possit. Ac si leges apud nos tantum valuerint, quantum debebunt, & fuerint, quæ defendant innocentes, seditiosos autem comprimant, habebimus breui Rempub. quietam ac tranquillam, & factiosi legibus ac armis bonorum territi, consilia sua, eaque Reipub. perniciofa, mutare cogentur. Sed de ijs, quæ ad concordiam & pacem publicam pertinent, satis iam dictum sit, si, quod vnum addendum est, non prætermisero, nimirum rem pessimi exempli non ita pridem in Germaniam nostram inductam esse, vt leuissimis quibusque nebulonibus liceat bonorum virorum nomina non solum sermonibus, sed etiam scriptis conscindere: & quorum constantia, virtus, & fides erga Imperatorem nostrum atque Rempub. perspecta est, & quasi in illustri loco sita, eos acerbissimè calumniari: commèdare autem in vulgus seditiosos, vt quantum in eis est, iam non tam fraudi sit malis perperam facere, quam bonis in officio permanere. Quod quanto minus ferendum est, tanto maiore seueritate in authores facinoris tanti, eorumque fautores statuendum esse videtur. Verum quia ea, quæ Reipub. intersunt, constitui non facile possunt, nisi Princeps noster auctoritatem potestatemque iustam recuparit: de hac ipsa, quod me postremo loco facturum ostendi, nunc dicam, atque hanc Orationem eo libentiùs ingrediar, quòd ea se nobis offerunt, vt non solum potestas illa recuperari facile, sed per eam Pa-

tria

tria nostra ornari, & Imperium feliciter sanè propagari possit. Et quoniam quæ afferam ego, cum salute Patriæ atque vniuersi Orbis Christiani coniuncta erunt, spero rem ipsam à vobis impetraturam esse, vt Orationem hanc meam non inuiti sitis audituri. Ac primò quidem si concors atque quieta esset Respub. nostra, nec exteræ nationes tot ac tanta pericula nobis atque vniuerso nomini Christiano conflarent, minus esset causæ, cur in Respub. nostra maiorem Imperatoris potestatem desideraremus. Sed quia in eadè viuunt homines quidam factiosi, & tales, vt nisi potestate aliqua maiore à consilijs perniciosis deterreantur, nec legibus obediant, nec Patriam perturbare desinant: & cum Turcæ, ac quidam vicini nostri id agant, vt Imperium nationis nostræ, quod idem Romanum est, aut transferatur aliò, aut funditus intereat, & nos non solum hoc insigne ornamentum nostrum, sed etiã libertatem amittamus: certè alterutrum horum euenire necessè est, vt vel Imperatori nostro maior potestas adiugatur, vel Respublica nostra intestinis motibus & exterarum gentium armis confecta ipsa pereat. Hoc si accideret, (quod tamen omen DEVS per benignè auertat) non ita multò post reliquæ etiam Christianæ gentes ruerent. Est enim Germania nostra illa quasi arx, in qua orbi Christiano & opportunitate loci, & militum copia atque fortitudine tantum est præsidij, quantum in nulla alia natione. Nam

cum

cùm Imperiũ in ea sedem suam quasi in medio Christianarum gentium posuerit, & vicina sit Italiæ, Galliæ, Pannoniæ, Sarmatiæ: certè in quamcunq; harum nationum hostes Christiani nominis impetum fecerint, noster ei miles subuenire subitò atque commodè potest. Quod quanto nationibus illis plus auxilij ferre potest, tanto plus periculorũ eisdem esset, si hostes illi Germania nostra potirent: Nisi quis fortè putat hos eosdem cupiditates suas crudeles nostro sanguine ità expleturos esse, vt tela ipsorum postea sint quietura. Hoc qui sentit, eos non satis benè nouit, & ignorat Mahumeticis legibus ità vinciri, vt si parcant vlli Christianæ genti, graui se religione obstringi arbitrentur. Verùm illud tamen negandum nõ est, eos hoc tempore nostrum plũs, quàm aliorum sanguinẽ sitire: non quòd nobis oppressis deposituri sint arma, sed vt eisdem sanguine nostro imbutis, sperent fore, vt reliquas Christianas nationes facilius vincere atq; opprimere possint. Quare non solũ nostra, sed etiã omnium Christianorum interest, Imperatoris nostri potestatem, atque adeò Imperium ità constitui, vt vi-geat, & pristinam suam dignitatem recuperet. In quo nos quidem tenuiore etsi aliquãdiũ satis benè beateq; viuere potuimus, non tamen in nobis Orbi Christiano tantum fuit præsidij, quãtum esse debuit, & dignitas Imperij nostri postulauit: aliàs Turcæ Byzantium nõ eripuissent Reipub. Christianæ, nec fines suos eò protu-

protulissent, vt iam è Pannonia, cuius bonam partem occupârunt, ceruicibus nostris imminere videantur. Fuit antehac nobis atq; cunctæ Europæ perhonorificum, cum istis in Asia ipsa bella gerere, & è faucibus horum exterarum gentes eripere. At nunc (prò deus immortalis) res nostræ eò reciderunt, vt non in Asia amplius, sed in finibus nostris cum eisdem pugnare cogamur. Quo magis potestati Principis nostri, atq; adeò Imperio fauere ipsi, & operam dare debemus, vt eodẽ nostræ atq; Christiani Orbis res contra cõmunes hostes benè muniantur. Imperia quæ vi constant, & populos duriore seruitute premunt, minimè probo: illa autem moderata, quæ populos liberos non affligunt, sed defendunt: nec eosdem opprimunt, sed in officio tamen continent, & ab intestinis motibus auertunt, non possum non probare: Maximè si ità ferant tempora, vt necessè sit horum potentia iusta, aliorum vim iniustam & crudelem frangi. Vt enim iniustum Imperium, quod seruitute homines opprimit, perhorrendum est: ità bonum atque iustum, quod liberat eosdem atque defendit, expetendum. Inciderant in illud Iudæi, cùm ab Assyrijs capti, seruitutis durissimè vinculis constringerentur: sed postea tamen Cyrus, quem Deus ipse excitârat Imperatorẽ iustum, iugum hoc à ceruicibus illorum deiecit. Quo tempore animaduersum fuit, imperia iusta & approbari Diuinitus, & hominum generi multũ conducere. Quare

K nolim

nolim in natione nostra Imperium tale, quale & Assyriorum fuit, & hoc tempore Turcarum est, existere: Maximè tamen volo tale Imperiũ, quale priscis temporibus Cyri, & postea Caroli, Othonum, Henricorum, & Fridericorum nostrorum fuit, restitui. Nolo nos Germanos, nos inquam, per quos alij liberi esse debent, libertatem nostram pristinam amittere. Sumus profectò, sumus in eum locum deducti, ut statuendum sit nobis, vtrum hoc tempore, quo tantis procellis iactamur, málimus seruire turpiter aut perire, an Principem nostrum maiore & ea cum potestate esse, ut maximorum periculorum metu nos liberare, atque dignitatem nostram tueri aut instaurare rectè possit. Ad quod ipsum antè etiam nobis opportunitates quædam bonæ fuerunt, sed tamen nec maiores nec meliores, quàm hoc tempore, ut si quod necessarium est rebus nostris, & tantum commodorũ afferre potest, neglexerimus, ipsi à nostra atque publica Germaniæ nostræ salute simus planè auersi. Principiò constat, Imperatorem nostrum è publico Reipub. nostræ non habere, vndè ipse ac familia eius cõmodè viuere possit: Abundare autem singularum regionum nostrarum Principes atque Magistratus, ad eosque tantum bonorum atque fortunarum fluere, ut nõ solùm commodè, sed etiam lautè atq; cum quodam splendore viuere queant. Quod quale sit, & quantũ de Imperatoris exultatione atque authoritate detrahat, non

non facilè dixerim: certè alterutrum horum vsu venire necessè est, ut aut Imperator noster ab ijs, qui in potestate ipsius esse debent, contemnatur, ut nunc tempora sunt & mores: aut damna hæc Imperij, patrimonio suo, si quod habet vberius, quoquo modo farciat. Quorum alterum non potest non nocere Reipub. alterum verò eidem tanto minùs commodum est, quanto diligentius ea, vndè multum emolumentorum ad nos redit, quàm tenuia, si quæ habemus, curare solemus. Quarè ut Imperator noster è publico nostro tantum vtilitatis atque emolumentorum capere possit, quantum oportet, si suaderem Principibus Magistratibusq; eiusdem Reipub. nostræ, ut quæ vectigalia publica Imperij ad se transtulerũt Maiores ipsorum, ea restituerent, atque ità censum Principis sui ad communem omnium vtilitatem auerēt, non esset profectò, cur quisquam cõsiliũ hoc meum reprehendere deberet. Etenim si Longobardorũ Principes cum primũ regnum suum constituerent, de suo, quod publici iuris nullo tempore fuerat, in publicum tantum contulerunt, ut Rex eorum censum honestum habere posset: quanto æquius esset, ut nos Imperatori nostro redderemus, quæ Maiores eius aliquandò habuerunt? Sed quia verisimile nõ est, Principes Magistratusq; nostros à iure inueterato sponte sua decessuros esse, & passuros, ut res tãti emolumentum à se auferantur, nè detur causa motibus periculosis:

fatiùs esse cēseo institui vectigalia noua ad vtilitatem Imperatoris nostri, quàm vetera restitui: cùm præsertim populis non æquè graue fuerit pendere vectigal nouum, quàm Principibus atque Magistratibus sua, quæ multùm vtilitatis afferūt, vectigalia amittere. Ac mihi quidem videtur, populis atq; adeò cunctæ Germaniæ vectigal illud eo minùs molestum futurũ esse, quòd singulorum rationes publicis cōmodis ita contineri videntur, vt quanto Imperator noster plùs poterit, tãto singuli Reipub. nostræ ciues & quietiùs viuere, & è bonis eiusdem faciliùs crescere queãt. Nam quoad Imperium nostrum beatum fuit, & Imperatorum facultates ample, maioribus nostris aditus ad magnas cùm diuitias, tum dignitates non solùm domi, sed etiam in Prouincijs nostris patuit. Hinc in Italia Gonzagarum, Vicecomitum, Scaligerorum, Columnensium, Malatestarum, & aliarum nobilissimarum gentium fortunæ atque ornamenta. In Gallia autem Sabaudia, Salutia atque Montisferratensium Principum opes atque dignitates magnæ atque florentes. Quas ipsas gentes è Germania nostra in illas sedes transtulerunt Imperatores nostri, & censu atque honoribus auxerunt. Quanto igitur ad vtilitatem etiam singulorum aptius fuerit in Republica nostra, virtuti bonorum talia proposita esse præmia, quàm eosdem è tenuitate Principis sui ita languere, vt in ipsa etiam patria non modò non amplas illas bono-

bonorum accessiones expectare quisquã, sed sua ægrè tueri possit. Errat igitur quicumq; putat fore, vt quod Imperatori soluet vectigal, perditurus sit: & non potius benè atque vtilitèr omninò collocaturus. Verùm enim uerò cùm Reipub. nostræ intersit plurimùm, vt non modò Princeps eius non tenuior sit, q̃ oportet, sed aliàs etiam tantum possit, quantum dignitas eius postulat: certè quod sibi Magistratus in natione nostra atque Principes singularũ regionum sumunt, vt populis suis quotiès volunt arma imperent, idem cur Imperatori publico nomine & totius Reipub. causa non liceat, equidem non video. Ac si illis licet imperare militem, etiam si Imperator author non fiat: quanto æquius fuerit, Imperatorem sinè consensu horũ euocare ex omnibus Germaniæ regionibus milites, quotiescunquè vel motus intestini sedãdi sunt, vel externi hostes arcendi? Quod cùm nunc ei non liceat, nisi antè, quod agere instituit, Ordines Reipub. nostræ ratum habuerint, fit, more nescio quo, vt qui principi nostro parère debent, eorum ipse nutum intueri cogatur. Quod quale omninò sit, mào vos tacitos cogitare, quàm ipse durius quidquam pferre. Incommodum certè hoc esse Reipub. nostræ, quotusquisque est qui non intelligit? Nam cùm ad res benè gerendas sæpè opus sit celeritate, quam Iulio Cæsari primo Imperatori multas atque gloriosissimas peperisse victorias memoriæ proditum est, cum primis vti-

le erit Reipub. Imperatorem tantum in ea posse, vt sine vlla mora huic eidem succurrere valeat: nec ipsi necesse sit tempus terere eo impetrando, quod publica salus exigit, auxilio, atque ita saepe occasionem rei bene gerendae amittere. Ac si vnquam antehac ratio illa fuit necessaria patriae nostrae, certe hoc tempore necessaria est maximè: dum quidam eorum, qui in consilium publicum adhibentur, maiorem sui privati, quam publici commodi rationem habere solent: nec antè probant, quod Imperator petit, quam eis rerum nescio quarum, nec satis bonarum atque Reipub. vtilium, licentiam concesserit. O tempora. Ad quam peruersitatem hoc etiam accedit, quòd cum in milites nostros ij, q; singulis populis praesunt, Principes atque Magistratus plus quam Imperator ipse potestatis habere videantur, ijdem milites auctoritatem huius Principis sui iustam contemnant: nec dubitent contra hunc arma suscipere, & patriae manus nefarias afferre. O mores. Olim cum disciplina vetus vigeret, qui in militiam peregrinam proficiscebantur homines nostri, semper Imperatorem atque ipsum adeò Imperium patriae nostrae in Sacramento militari excipiebant. Sed nunc in ista rerum nostrarum perturbatiõe inuenies multos, qui nec Imperatoris, nec patriae vllam habeant rationem: & quorum arma non minus infesta sint Caesari nostro atq; Reipub. quam exteris gentibus, ijsque à nobis prorsus alienis. Quod

ma

malum nisi è Reipub. nostra sublatum fuerit quam primùm, periculum est, nè ipsi nos atque patriam nostram breui funditus euertamus. Quare si hanc beatam, & nos in ea beatos esse voluerimus, eò conferamus curam operamq; nostram, vt maior sit in posterum Imperatoris nostri potestas: nec minùs hic possit in cunctam Germaniam, quam singuli Principes in singulos populos suos. Quod si euenerit, certe quod nunc non sine magno nostro damno prostratum iacet, Imperium nostrum eriget se breui, & fructus Reipub. vtilis atq; salutare tandem aliquandò feret. Ac si quis fortè metuat, nè si potestas Imperatoris ita restituta fuerit, libertas nostra in dubium vocetur: is sic habeat, Principem non terrori esse bonis, sed improbis atque sceleratis: nec eos, qui Magistratui suo tantum tribuunt, quantum debent, sed eos, qui iustum eius Imperium recusant, contra, quam veræ libertatis ratio praescribit, facere: quandò cupiditatibus suis improbis turpissimè seruiunt, nec eam, quam debent, rationem salutis publicae ducunt. Fallitur enim, quicumque libertatem suam in eo constituit, vt quae facere debet, non faciat: cum praesertim eadem vera sit libertas, quam Deus ipse praecordijs hominum inserit, vt non inuiti faciant, quod officium rectum praescribit: sed libenter & legibus bonis obediunt, & Magistratus suos obseruent: & caueant, nè contumacia sua horum auctoritatem conuellant.

quod

quod quatenus homines faciunt, eatenus seruitutem carnis turpem vitant, & voluntatem suam voluntati diuinæ planè vera cum libertate accommodant. Vellem equidem omnes officium suum præstarent volentes: sed si qui fortè obiecto maioris potestatis metu cogendi sint, hoc per se multò erit melius, quàm concedere ipsis, ut sprete summi Magistratûs auctoritate, faciant quod sibi libet: idque certè non minùs, quàm equo feroci iniicere frenum: quàm permittere, ut effrenatus currat quocunque impetu suo feratur. Quod cuiusmodi sit, & quàm perniciosum, dederunt documentum casus perhorrescendi, eorum qui cum Imperatorè nostrum, in cuius potestate esse debebant, contemnere non dubitarent, eodem, quod excitârunt, belli incendio cõflagârunt ipsi atq; conciderunt. Sinite me hoc loco præterire reliqua, quæ sinè acerbissimo animi dolore ne cogitare quidem possum. Et quanquàm quæ de potestate Principis nostri dixi, æqua sunt per se, bona, & Reipub. necessaria, tamen nè cui sententia hæc mea durior esse videatur, eam ità moderor: ut velim potestatem imperandi, cogendi que milites, ità penès Imperatorem esse, ut tamen singulis Principibus Magistratibusq; ea, quam in singulos populos suos habent, potestas non adimatur: dum modò ijdem non pluris faciant suam priuatam, quàm publicam Principis sui potestatem: nec minùs huic tribuant, quàm sibi à populis suis tributum

butum velint. Nec tamen repugnârim, si numero militum, quem Imperator euocare possit, certus statuatur modus: ut nec minor sit, quàm res postulet: nec maior, quàm ut huic sinè graui populorum damno stipendia solui queant. Nolo item perpetuum esse, quod suadeo, vectigal: sed nos hoc onere leuari, simulac Imperium nostrum accessione aliarum gentium atq; vectigalibus peregrinis auctum fuerit. Arbitror nanque onus hoc sustinendum quidem esse, sed ad tempus tantum, ut certiore atque maiore cum immunitate viuere tandem aliquadò possimus. Interea verò Principes Magistratusq; nostri, si libertati Germaniæ nostræ ex animo fauent, cauebunt, nè ipsi tributo extra ordinè imperando populis suis duriores sint, quàm æquitas & libertas Germaniæ nostræ ferat: ut si priuatû ipsorû cõmodum publico, ut par est, cesserit, nõ sit, cur populi nostri se hac ratione nõ subleuari potius, quàm opprimi existimēt. Nam nõ modò nõ ab hominibus nostris plus quàm ferre possint, exigetur: sed hi etiã è Rep. benè cõstituta atq; florente tantû emolumentorû capient, ut nõ facere iacturã, sed lucrari potius videant. Rectè igit, ordine, atq; è Rep. nos facturos esse ceseo, si potestatem Impatoris nostri in eum locum restituerimus, ut siue vis publica in Patria nostra suscepta, siue aliudè illata fuerit, militè omnibus Germaniæ nostræ populis impare, & puidere possit, nè quid detrimenti Patria eiusq; Impium capiat: & habeat è ve-

tringalibus suis tantum, vnde non solum viuere com-
 modè, sed etiam militibus suis stipèdia soluere possit.
 Sperandum est, si hæc quasi fundamèta salutis publicæ
 iacta fuerint, fore, vt Imperium nostrum in eum, vnde
 decidit, locum atque statum bonum breuè reducat:
 & idem ornamentum nobis insigne, alijs autem Chri-
 stianis gentibus præsidium certum sit allaturum: idq;
 tanto magis, quanto nunc tenuitas Imperatoris rebus
 cõmunibus plùs nocere videtur. Ac si non dignitas
 nostra, si non Patriæ decus, si deniquè non officium
 summum, ipsa tamen necessitas nos adducere debe-
 ret, vt opes Imperatoris nostri ad auertendam maxi-
 mam à Repub. nostra pestè aueremus. Quippe cum
 exterarum gentium consilia perniciofa eò nos dedu-
 xerint, vt nisi Rempub. nostram ea, quam audiuitis,
 ratione primo quoq; tẽpore cõstituerimus, futurum
 sit, vt hac amissa, in summas nos ipsi æurnas incida-
 mus. Et quoniam non nostra solum, sed etiam totius
 Orbis Christiani salus hoc tempore agitur, dum nos,
 in quorum virtute atq; armis tantum præsidij est huic,
 periclitamur: certè quod ego hoc loco suadeo, id oēs
 omnium gentium viri boni haud dubiè approbant.
 Qui tum demum se beatos fore arbitrabuntur, si vos,
 in quos oculos suos iam dudum conijciunt, viderint
 concordēs esse: atq; singulari animorum consensio-
 ne & Rempub. nostram tueri, & contra hostes Chri-
 stiani nominis arma ferre. Quare tacita quasi voce sua
 nos

nos rogare atque obtestari videntur, nè nobis ipsis, nè
 Patriæ nostræ, nè deniquè Orbi Christiano hoc eius
 asperrimo tempore desimus. Accedit huc opportuni-
 tatis tantum ad Rempub. nostram non solum refici-
 endam, sed etiam augendam atque ornandam, vt me-
 liorem, maioremq; ne optare quidem possimus: hæc
 ipsam nisi arripuerimus auidè, nos ipsos fugere, & of-
 ficiū rectum, quod Patriæ tribuendum est, profus
 deserere videbimur. Etenim si sublatis è Repub. no-
 stra factionibus idem senserimus, nobis profectò at-
 que exteris nationibus multum spei bonæ afferetur:
 sed quanto plus afferetur, si maximæ Christianorum
 gentes foedere certo ac societate nobiscum coniun-
 ctæ fuerint? Talis quædam, tamq; bona gentium earum
 coniunctio fuit, cum Carolus ille Magnus rebus no-
 stris cum Imperio præesset. Quo tempore Christia-
 norum potentia iusta tantum terroris Saracenis, atq;
 alijs nationibus immanitate barbaris, atque nomini
 Christiano infestis iniecit, vt præclarè secum agi arbi-
 trarentur, si nõ dico Christianis bellum inferre, sed sua
 tueri atque defendere possent. Quo minùs cõmitten-
 dum puto, vt eam, quæ hoc tẽpore se offert, occasio-
 nem ad talem cum multis gentibus coniunctionem
 amittamus, idq; non sinè graui damno atq; dedecore
 nostro. Etenim dum nos inter nos similtates acres ge-
 rimus, & aliæ Christianæ gentes se ipsas intestinis bel-
 lis conficiunt, communes hostes nostri interea magis
 L 2 culpa

culpa nostra, quæ virtute sua ita creuerunt, ut hoc tempore nobis, atque toti Orbi Christiano ab eis periculum summum impendere videatur. E quo ipso ut eripiamur, Deus pro clementia sua infinita summam rerum nostrarum ad gentem Austriacam detulit: ad eam nimirum gentem, per quam quantum tribuere vellet Christianis gentibus declarauit, cum signum crucis in celo ostenderet tempore eo, cum Rodolpho, qui primus ex ea familia Imperator creatus fuerat, Aquisgranini more maiorum diadema imponeretur. Ostendebatur iam tum spes bonis omnibus, fore ut imperantibus Principibus Austriacis gentes Christiane respirare tandem, & metu hostium crucis truculentissimorum liberari possent. Quæ spes ne falleret vllum, & si Imperium nostrum huic domui non tantum potentia, quantum dignitatis adiunxit, eandem tamen ita amplificauit, ut hoc tempore plus possit, quam omnes alij Christiani Reges: etiam si omnem horum potentiam in vnum conferas. Nam ab eo iam tempore, quo primum Austriaci Principes in sede Imperij nostri collocati fuerunt, mirum est, quantum, quamque magnis rebus aucti cumulati que fuerint: primum accessione Rhetorum, Valeriorum, Carnorum, tum Belgarum, deinde regnorum Hispania, Sicilia, Neapolitani, tum Bohemia atque Pannonia. Omitto hic prudens Marcomannorum, Quadorum, Insuorum magnos populos. Hi populi, nationes, atque regna quam late pateant

per

per totam Europam, & quantum possint, quotusquisque est qui nescit? Quæ cum olim ab Imperio Romano diuellerentur, quo magis vires huius attenuatae fuerunt, eo nunc magis eadem firmari atque muniri videntur: quando tot regnorum, populorum atque nationum potentia in ea domo, quæ cum Imperio rebus nostris præest, in vnum quodam modo coaluerit. Amisit temporibus illis Imperium nostrum, quod vi atque armis sibi olim pepererat. At nunc in ea, à qua regitur gente, id quod tum vi extortum fuit, sine sanguine recuperare videtur. E quo ipso quanto minus aut militum virtus, aut hominum industria sibi vindicare potest, tanto maius diuinae benignitatis atque beneficentiae lumen mentibus nostris affulget. Nam cum Impium Orbis terræ ab eo tempore, quo primum in natione nostra domicilium suum collocauit, & Christianum fuerit, & tale prorsus, ut iniuriam non faceret alteris, sed ab eis propulsaret potius: dubitandum non est, quin huic Christianorum siue presidio, siue patrocinio Deus antehac semper fauerit. Itaque etsi Respublica nostra sæpe in magna pericula adducta fuit, tamen eam Austriacorum Principum virtus iam diu feliciter sustentauit. Et, cum essent, qui genti huic inuiderent, omnesque neruos ad hanc oppugnandam intenderent, tantum tamen abfuit ut eandem euertere possent, ut quanto id magis molirentur, tanto illa maiore & emolumentorum, & ornamentorum accessione augeretur. Carolus Dux Burgundionum, Princeps for-

tis atque bellicosus, cum impante Friderico tertio Austriaco, victrices legiones suas in Germaniam nostram duxisset, atque Nouesium obsidione premeret: Fridericus autem exercitum magnum atque bellicosum ex omnibus Germaniae populis comparasset, quo Carolus reijceretur, certe graue quoddam atque periculosum belli incendium excitari videbatur. Verum Deus pro benignitate sua eam felicitatem tribuit Imperatori optimo, ut non solum bellum hoc sine sanguine dirimeretur: sed idem etiam cum eo, quem hostem habuerat acerrimum, affinitatem contraheret. Cuius quidem rei is fuit fructus, ut hereditas Caroli ad gentem Austriacam non ita multo post deferretur. Accesserunt tum ad pristinas huius facultates Belgarum atque Sequanorum populi diuites atque florentes: ut quod primum visum fuerat malo esse Friderico, id ei posterisque ipsius multum utilitatis attulerit. Et quamquam inuidi quidam certos Belgarum populos concitauerant, ut contra Maximilianum Friderici filium sese commouerent: tamen & hi motus sane feliciter sedati fuerunt, & Belgium ita pacatum, ut huius populi ab eo iam tempore erga Principes suos in fide nunquam vacillarent. Quid vero dicam de ea, qua idem Maximilianus affectus fuit iniuria, cum ei & sponsa & regio huius dotalis praeiperetur? Verum tamen res ita tulit diuinitus, ut hoc eius damnum magno domus suae commodo & quasi lucro sarciretur: cum regnum Hispaniarum incli-

cly-

clytum, affinitatis iure veniret in potestatem PHILIPPI filij eius, veniret regnum Neapolitanum, veniret regnum Siciliae. Ac cum nostra aetate foederati quidam, iisque potentes, CAROLVM Imperatorem a possessione Italiae deijcere vellent, & huic graue atque periculosum bellum inferrerent: eodem tempore Pannoniae atque Bohemiae regna Ferdinando fratri eius, qui rebus nostris cum Imperio nunc praestit, accreuerunt, & nostrorum militum virtute territi hostes obsidionem, qua Mediolanum cinxerant, re infecta, soluerunt.

Iam cum proximis hisce annis quidam potentes consilia contra CAROLVM Imperatorem nostrum, eiusque filium PHILIPPVM nescio quae, & Austriacae genti, & Germaniae nostrae perniciose captarent: en tibi, eidem Philippo Britanniae regina atque haeres nubit: & quo beneficio suo DEVS clarissimam, sanctissimamque foeminam, eamque iniuria eorum, a quibus minimè oportebat, oppressam ita extulerat, ut in excelso dignitatis gradu collocaretur, hanc cum eodem Philippo ad perpetuam vitae societatem coniunxit. Videmus iam, videmus Principes populi que Germani, DEVM antehac Austriacam gentem conseruasse ac ornasse mirabiliter: & tantum bonorum atque potentiae iuste ad eam detulisse, ut si vlla, huius certe potentia res Christianas propere ruentes fulcire possit. Et quamquam in ijs cogitationibus, quae illam quietam rerum nostrarum rationem procuracionemque complectuntur, magna cum

dele-

delectatione animi verfor, nihilq; opto magis, quam vt eadem res sine sanguine & seruari & amplificari queant in perpetuum: tamen, vt nunc sunt tempora, optare id facilius, q̄ sperare possum. certè vt maiorem in modum lætor, è nationibus populisq; Christianorum tantas accessiões ad potentiã gentis illius eo iure, quod omnes gētes approbāt, factas esse: ita nō possum non gaudere, Impatores Austriacos sep̄ signa dedisse fortitudinis cuiusdã excellentis, atq; bella multa & gessisse ipsos feliciter, & cōfecisse, quotiēs vel Barbari domandi essent, vel alij hostes frāgendi. Quibus sane p̄fligatis, & Insuabres & Ligures, qui à nobis fuerāt auulsi, recupauit idē Imperator noster CAROLVS. Regnum autē Tuneti, quod è manibus Turcæ singulari virtute excusserat, Hispaniarū regno adiunxit, & eundem hostem in Pannonia ita terruit, vt armis nostris laceffitus, pugnandi potestatem non faceret, sed subduceret sese, ac trepidus pedem referret. Iam verò Ferdinandus, qui fratri optimo optimus Impator successit, & hoc tempore summę rerum nostrarū p̄est, quantum pietatis cum virtute summa coniunxit? Cuius iustitia, prudentia, temperantia, vigilantia atq; fortitudo, in illustri loco quasi sitæ, omnibus bonis p̄specta sunt, & vno om̄ium ore celebrantur. Qui non solum in rebus secundis fuit semp̄ animo moderato, sed etiam in aduersis constanti atq; magno: vt fortunam, si quādò iniquior esset sibi, vincere videretur. Qui cum

alijs

alijs in rebus de nobis benè merit⁹ est, tum q̄ tam diu impetus Turcæ potentissimi atq; truculentissimi hostis solus sustinuerit, eosq; à ceruicibus nostris depulerit, meritis est optimè. Ac quia idem ille hoc agit perpetuò, in eoq; est planè totus, vt rebus nostris languētibus mederi possit: certè nihil æquè optandū esse videtur, q̄ vt euentus optimus optimi Principis consilijs tandem aliquandò respōdeat. De Philippo autem Caroli filio, eodemq; Rege Hispaniarū, quid dicā? Qui ita viuit, & sic se gerit, vt in eo paternæ virtutis spem boni omnes collocent. Ad cuius liberalitatē, prudentiam, atq; iustitiam excellentē tātum fortitudinis specimen iam accessit, vt eum omnes gentes admirent, & in oculis quodam modo ferant: hic cum nō ita pridem Regem potentissimum vicisset, se tamen ipsum maiore cum gloria vicisse videt: cum victoria ea vteretur tam moderatè, nihil vt sumeret sibi insolentiùs, sed omnia ad honorem Dei, vndè omne bonū proficiscitur, more Maiorum suorum referret. Tali pietate qui præditi sunt, hos Deus fouere, & ad eos plus, q̄ ipsi optant, deferre consuevit. Maximilianus autem Ferdinãdi Imperatoris filius & Bohemorū Rex, cum absente Carolo Imperatore Hispanias regeret iuuenis, q̄ illustria virtutis signa dedit? quàm benè gessit omnia? vt gentiū illarum voluntates sibi conciliauit? In rebus autē Pannonicis non minor eius virtus eluxit. Nec Ferdinandum eius fratrem præterire hīc possum.

M sum.

sum. Qui & regnum Bohemiæ singulari prudentia administrat: & ubi superiori anno exercitum in Pannoniam contra hostes Christiani nominis bellicosissimos duxerat, eum existimationis bonæ fructum cepit, ut ei neque consilium, neque fortitudo ad res optimè gerendas deesse videretur. Porro Carolus Ferdinandi Imperatoris filius, qui etsi minimus natus est inter fratres, non tamen in eo minorem virtutis spem boni omnes ponunt: Quippe cum eiusmodi, tamque excellentis sit indolis, ut ad res maximas natus esse videatur. Ex his omnibus constat, gentem Austriacam tantum & potentia & virtute hoc tempore excellere, ut ad Imperium Orbis terræ, & summum decus genita esse, & Deus per hanc, quam tantoperè auxit, rebus nostris secessis atque afflictis nunc tandem succurrere velle videatur. At cum singula Christianorum regna vim atque impetus Turcarum ægrè sustinere possint, nec Reges illorum inter se ita iuncti sint, ut alius alij opem ferat: est profectò quamobrem DEO immortalis magnas gratias agamus, quòd hisce difficillimis temporibus nostris ad gentem illam, quæ cum Imperio Germaniæ nostræ præest, tantum potentiæ atque iusti Imperij detulerit, ut Turcarum potentiæ rectè atque utilitè opponi possit. Etenim si omnes nationes atque populi, qui in potestate sunt Imperatoris nostri, & Philippi Hispaniarum Regis, cum ijs quibus Turca in Europa, Asia, & Africa imperat, gentibus

bus contuleris, ut hæc vincant hominum numero, illæ tamen & virtute militum, & armorum genere his eisdem longo interuallo antecellere videtur: nisi quis fortè putat Germanos nostros, Italos, Hispanos, Pannonos, Bohemos, Belgas cedere Asiatico, quo Turca potissimum abundat, militi: & naturam eos, qui Septentriones spectant, non magis ad fortitudinem animorum, corporumque robur finxisse, quam illos, qui sub cælo viuunt calidiore. Et quanquam copias quasdam nostras Turcæ aliquoties afflixerunt, eas tamen victorias nec incruentas, nec sua magis virtute, quam nostra culpa ipsis partas fuisse, præclare intelligimus: Quippe cum parvæ manus militum nostrorum maximis atque robustissimis horum legionibus, & tirones veteranis obijcerentur: ut si nulla alia culpa in nobis hæssisset, temeritatis tamen iure damneremur. Volo equidem nos primò omnium ad Deum confugere supplices, & nos totos benignitati eius credere atque committere. Situm est enim in potestate eius summa, maximos atque robustissimos hostium exercitus parua nostra manu fundere atque delere: quod Gedeoni, eiusque exercitui priscis temporibus diuinitus contigisse memoriæ proditum est: & Maximiliano Cæsari nostra memoria sæpè contigisse, nos ipsi testes esse possumus. Etsi igitur desperandum non est, si fortè hostis nos militum multitudine vincat, dum modò cetera, quæ ad rem benè gerendam pertinent,

non nimis desint: quippe cum res militaris magis virtute militum, quam multitudine niti, & victoria diuinitus concedi potius, quam humana potentia acquiri videatur: tamen si exercitum iustum, eumque bene armatum contra hostem educere possimus, an non fatius fuerit hoc, quam paucos atque inermes periculo offerre? Deus non ita pendet e nutu nostro, ut quoties rem temere in discrimen adducamus, nos arbitratu nostro iuuare, & inusitata signa potentie sue dare cogatur. Qui conantur Deo ita prescribere quodam modo atque legem dare, certe & fallunt seipso, & in leges ipsius plane committunt. Christus Dominus noster, idemque Filius Dei, omnia potuit: tamen cum Satanas ei suaderet, ut se e superiore templi parte sine incommodo suo precipitem daret, eaque re potentiam suam Diuinam declararet, id noluit, cum per gradus descendere posset. Atque hoc sui exemplo monuit nos, ne si forte facultas eorum, quibus ordine certo & usitato uti possimus, suppetat nobis, eam nos omittamus, & conuertamur ad ea, que inusitata ratione eueniunt, & miraculi cuiusdam singularis vim habent. Quo cautiores prudentioresque esse videntur, qui cauent, ne plus spei quam oportet, in robore exercitus sui ponant: & tamen cum possint iustum exercitum, eumque bene instructum, exercitatumque habere, ne eum, qui nec numero, nec virtute hostibus par non sit, educant. Si vllus alius, ego certe spem omnem nostram

stram in Deum conferendam puto: temeritatem tamen probare nec debeo, nec possum: hoc praesertim tempore, cum Deus nobis tribuat, ut per Austriacam domum multum sanè possimus. Fecit antehac Imperator noster Carolus saepe periculum militum, quos e Germania atque Hispania euocauerat: & quantum valeat vtriusque gentis coniuncta atque inuicta virtus, testimonio Orbis terrae comprobatum est. Neque enim in vllum locum venerunt legiones horum, in quo non singularis cuiusdam virtutis signa dederint: ut spes ostendatur in his etiam posthac, quoad inter se coniunctae fuerint, magnum praesidium fore rebus Christianis. Sed quid si Italarum, Pannonum, Bohemorum, & Belgarum copiae accesserint? Deus quando tot, tantasque nationes, easque florentissimas eorum, qui nobis imperant, dicto audientes esse voluit, an non videtur quoddam veluti signum sustulisse nobis ad bene sperandum? An non videtur monere nos, ne, quam potentiam iustam nostrae atque omnium Christianorum utilitatis causa genti Austriacae adiunxit, eam hisce nostris calamitosissimis temporibus per summam ingratitude repudiemus? Hic si, quam Deus ipse offert, occasionem praeclearam rerum nostrarum constituendarum gratis animis arripuerimus, erit in procliui nobis, ut non solum communium hostium impetus posthac sustinere, sed etiam frangere, & Imperium nostrum sanè feliciter propagare possimus. Ma-

thias Pannoniæ Rex etsi non tantum habebat viriū, quantum Turcæ, tamen exercitu suo, quem patrum nostrorum memoria in armis habebat perpetuò, & è varijs gentibus coëgerat, quotiès cum Turcis collatis signis pugnauit, totiès vicit, de quæ eis triumphos gloriosissimos egit. Persæ autem, qui equitum pedumque numero impares quidem sunt hostibus eisdem, sed fortitudine atque disciplina rei militaris si non maiores, tamen pares, hac nostra ætate maximas horum copias sæpè deleuerunt. Nos verò qui tam diù Imperium Christianorum sustentauimus, si cum tot gentibus coniuncti fuerimus tandem, certè nec minùs quàm vel Mathias Pannoniæ Rex, vel Persæ hostem hunc communem comprimere poterimus, nò minùs dico? immò multò etiam magis: cum præsertim illum potentia, hos autem causa, cui Deus haud dubiè pro misericordia sua fauet, superaturi simus. Quæ cum ita sint, postulat officium, postulat necessitas non solùm à nobis, sed etiam à Principibus Austriacis, eorumque populis ac Regnis, vt inter nos perpetuo fœdere simus coniuncti. Nam vt nunc sunt tempora, communis est omnium nostrum causa, commune periculum, communes item hostes. Nam qui inuidet Principibus illis Augustis, ijdem inuidet etiam nobis, nec arbitrantur se vtrisque nostrum saluis, viuere posse. Et quia animaduertunt, quoad Respub. nostra salua est, se principes hos euertere

tere nequaquam posse: nec vicissim fore, vt Imperiū nostrum intereat, quam diù ijdem illi tanta cum potentia huic præfunt: sic petunt illorum iugulum, vt nos etiam confodiant: & quam nobis afferre conantur perniciem, eandem illis etiam moliuntur. Quæ cum ita sint, videmur cum gente Austriaca ita cõiuncti esse, vt nec nos corruere queamus sinè graui huiusdamno, nec gens eadem sinè magna nostra calamitate cõcidere possit. Quantum autè præsidij sit eidem, & ipsius populis, regnisque in virtute militum nostrorum, hæc tempora planè declarant, cum hi & Pannonnes & Belgas, quotiès opus est, defendat. Quibus amissis, quid tandem futurum esset Hispanis? quid Italis? immò quid principibus gētis illius? Ac si à gubernaculis reip. nostræ dimouerent hoc tēpore ijdem Principes, an non in istis procellis nostris naufragiū facturi essemus nos breui? an non nostris ipsi armis perituri? omitto hęc piculum grauissimū, quod externi hostes nostri nobis cõflare non desinunt. Quare quod Principū illorū & nostra, omniūque gētium quæ in eorundem potestate sunt, dignitas atque salus publica postulat, vt simus omnes inter nos iuncti, id omnes summo studio expetere atque curare debemus. Ac primùm Principes ipsi, quorū necessitudinē natura ita cõstituit, vt, si alter alteri nò faueat, à seipso desciscere quodā modo, & alienus esse videat, tãto arctiore societatis vinculo inter se copuletur, quanto minùs vnus horum

damnum

damnum ab altero seiunctum esse potest. Habent cōmune nominis decus, communes Maiorum imagines, communia iura & sacra, & horum alij aliorū hæreditatem, vt proximorū genere, iure adire possunt. Quo facilius a se impetrari patientur, vt non solum ipsi inter se coniuncti sint perpetuò, verum etiam vt inter ipsos ac nos, immò inter nationes & populos omnes, quibus imperant, fœdus perpetuum sanciantur. Hoc illud ipsum est, in cuius curam eo magis incumbere debemus, quo id plus commodi cum nobis, tum vniuerso Orbi Christiano allaturum esse videtur. In quo si non defuerimus ipsi nobis, certè nec Principes illi nobis deerunt, idq; tanto minùs, quanto maior spes ostenditur eis fore, vt si maximæ illæ, florentissimæq; gentes nobiscum in pulcherrimam tuendi, propagandi que Imperij Christiani societatem coièrint, solidos virtutis suæ fructus capere, ac sibi æternam gloriam parere facile possint. Quo magis cauendum puto, nè, quæ datur occasio nobis in præsentia Reipub. nostræ ornandæ, amplificandæ que, eam non arripiamus atque complectamur. Magnum est, credite mihi, robur & quasi numen consentientis alicuius populi: at quanto maius erit tot populorum atque gentium consentientium? Et, vt mihi quidem videtur, cœtui eorū, qui ita sociati sunt inter se, deus, qui charitas ipsa est, præstò erit in perpetuum: sub cuius tutela qui latent, an hos vlla hostium vis vincere potest?

potest? Quare si tantum tribuimus nobis, tantum patriæ, tantum cunctæ Reipub. Christianæ, quantum debemus, quo quisque nostrum magis gratia, auctoritate atque consilio valet, eo magis elaboret, vt Respub. nostra languens, primo quoque tempore recreetur, reficiatur, & in eum, vndè decidit, statum bonum atque beatum restituatur: id quod haud dubiè eueniet, si rationem huius constituendæ, atque amplificandæ, quæ se hoc tempore vtrò offert, non repudiauerimus. Volo equidem Imperium nostrum florere, id tamen sinè vllò incommodo aliorum Christianorum populorum, immò verò magno cum cōmodo eorum, qui nobiscum fuerint coniuncti, atq; eam censeo esse oportere fœderis, quod probo, rationem, vt nullus horum pristinam suam libertatem amittat, nec in nostram, aut vllius alterius gentium potestatem concedat. Volo nos omnes idem de salute publica sentire, & tanquàm vnius corporis membra, si vnum langueat, omnes dolere: si vnum benè habeat, ac rebus secundis vtatur, omnes gaudere, vt singulorum bonum commune omnium esse videatur. Volo regna illa sociorum nō minùs salua esse, quàm Rempub. nostram. Quin rationem fœderis huius ita constitutam cupio, vt quæ regio laborat maximè, huic ab omnibus potissimum subueniatur, id quod vera æquitatis ratio postulabit: atque vt ijs, quos vel intestini motus, vel externorum hostium arma pre-

Nunt,

munt, subitò possit auxiliū ferri, idq; cōmuni omnīū fœderatorum sumptu, singulę nationes illorū singulas legiones alant perpetuò, & copias illas iunctas in loco opportuno collocent. Accedant ad has Bohemorum atq; Belgarum auxilia, ac si populi hi singuli singulas legiones sustentare nequeant, sustentent tamen tantum, quantum possunt. Solet quidem quod nobis atq; Christianis populis imminet discrimen à Turca grauius esse eo, in quod quidā Europæ Reges atq; populi nos sociosq; nostros adducere possunt. Nam vt hi sese cōmoueant maximè, est tamē spes fore, vt minore negotio depellere eos, aut ità reconciliare nobis possimus, vt cum eundem, quem nos, socij q; nostri Christum colant, mālint tandē esse nostri amici, quā hostes, & nobiscū atq; cum tot Christianis gentibus fœdere iungi, quā nos atq; easdem laceffere, id quod finē grauiſſimo periculo suo facere non poterunt. Et quanquā hęc speranda sunt, tamen si qui fortè horū ab armis contra nos, aut socios nostros susceptis discedere noluerint, eam cōsiliij rationem ineundā cenſeo, vt laborantibus succurrat ab omnibus fœderatis, idq; pro rata cuiusq; populi parte. Magnæ enim opes ac latè omninò patentēs sunt Germanorum nostrorū, Italarum, Hispanorū, Pannonum, Bohemorum, Belgarum, vt quod onus bellorum gerendorū singuli, si ab alijs non adiuuarētur, ægrè fortasè ferre possent, id cūctis futurum sit leue.

Et

Et quanquā rebus Christianis in virtute, robore & multitudine militum nostrorum multū est præsidij, tamen si copiæ gentium illarum accesserint, quanto facilius non solum in Europa, sed etiam in Asia hostes communes cōprimere poterunt? Muniatur sanè Pannonia præsidio maiore, eò quòd maior atque potentior hostis ei bellum inferre solet: ac quotiēs hic maioribus copijs in Regnum illud, aut vicinas gentes impetum facturus esse videtur, constituatur, vt communi omnium fœderatorum ope atque sumptu idem præsidium augeatur atque firmetur, nec interea alijs auxilium iustum subtrahatur, quotiescunquē eodem eguerint: vt fœdus ipsum tanto sit stabilius, quāto eius, quod per se æquum est, maior ratio habita fuerit. Hoc loco, nè vobis ista prudentia viris præscribere videar, præteribo, quæ prætereà sub deliberationem cadunt: nec dicam, quod, me etiam tacente, cogitabitis atq; curabitis, vt si quæ aliquibus fœderatorum ab hostibus erepta fuerint, his eisdem restituantur: sin quæ prætereà capta fuerint, hæc nostro Imperio, ad quod iure pertinent, adiungantur. Quod cum per se iustum fuerit, tum verò etiam æquum, vt cum Imperium Romanum penès nos sit, & res Christianorum militaris nostro potissimū milite nitatur, res nostræ tanto magis crescere debeant, quanto plus præsidij atque vtilitatis rebus communibus afferre & possunt & solent. Et quia hęc tribuetur cuiq;

N 2 genti,

genti, quod suū est, non erit profectò, cur quenquam huius nostræ iustissimæ, utilissimæ, atque honestissimæ societatis pœniteat. Nos autem, nos inquam Germanos, eo minùs huius pœnitebit, quo magis & potestate & dignitate Princeps noster cumulabitur: ut quos antehac hostes ægrè à capitibus nostris depulit, eos posthac, si opus fuerit, aut sedibus ipsorum pelle, aut intra fines eorūdem comprimere summa cum gloria nostra valeat. Ac si rationibus nostris ità consuluerimus, & ad officium atq; bonum publicū reuocauerimus omnia, certè Deus, qui bonis bonorum consilijs atq; conatibus mirabiliter fauet, procul dubio ità nos adiuuabit, ut Respub. nostra atque totus Orbis Christianus breuè reflorescant. Habetis hîc Principes populiq; Germani, quæ de omnibus commodis ornamentisque vestris dicenda putauit: & vos rogo, obsecro, & per sanguinem Seruatoris nostri Iesu Christi obtestor, ut si hæc videbuntur bona esse, si utilia, si honesta, si pia, si Reipub. nostræ necessaria, ea tantum apud nos valere patiamini, quantum patria nostræ communis atq; ad eò totius Reipublicæ Christianæ dignitas, & publica salus à vobis impetrare debent. Testor Deum immortalē, qui solus abditos animorum nostrorū sensus perspicit, me consilium hoc nō aliò quàm ad cōmunem utilitatē atq; dignitatem vestram referre, nec aliud petere, q̄ quod patria ipsa iure quodam suo à vobis flagitare videtur. Quæ si vna
voce

voce loqui possit, haud dubiè in hanc sententiã ageret vobiscum: Ego si à vobis hoc postularem, ut mea causa de suo quisque vestrū priuato iure decederet, vel mortem non dubiam adiret, an nō hoc iure quodam modo facere viderer? ità em̄ genui vos, ut si opus sit, vitam ipsi vestram pro me p̄fundere debeatis. Sed quia tamen consilium, quod datur in præsentia vobis, non solum duriora ista excludit, verum cauet etiam, nè bona fortunisque vestras amittatis, nè in vilius periculi flammam vos temerè conijciatis, tanto minùs id repudiare debetis, quantò idem cum commodis vestris atque rationibus, siue priuatis, siue publicis, est coniunctius. Ac primùm quia à vobis hoc petitur, ut sublatis simultatibus, sitis concordēs inter vos, & idem de Respub. de religione Dei immortalis, deque publica salute sentiatis, an non hoc illud ipsum est, ad quod, si tacerent alij, vos tamen ipsos excitare deberetis? Qui nisi desiēritis oppugnare vos ipsos, & me lacerare, non modò non germani eritis inter vos, nec ciues mei ampliùs, sed inimici, planeque hostes. Nam quatenus intestina inter vos bella geritis, mihi tãquàm matri vestræ manus infertis: immò vos ipsos, à quibus nullum meum malum seiunctum esse potest, læditis atque affligitis. Hoc loco si vobiscum exoptulare vellem, possem id quidem iure quodam meo: sed quia libenter de eodem iure meo remitto, ut vobis parcam, vos hîc moneo tantum atque hortor,

vt animos dignos Germanis hominibus suscipiatis, & in Repub. mea constituenda tantum tribuatis mihi, quantum salus vestra atque publica postulat. Deponite igitur similtates, si quas inter vos geritis, & in me atque Rempub. meam totis pectoribus & singulari animorum consensione incumbite. Quod ipsum & necessarium erit vobis, vt perniciem certam vitetis: & tale prorsus, vt mihi atque vobis vberimos fructus afferre queatis: Quippe cum hoc tempore tantum possitis, vt qua parte collapsa sum, non refici solum, sed ita etiam ornari possim, vt tandem non minus, non minus dico? immo etiam magis floream, quam Caroli illius magni atque Othonum tempore felicissimo florui. Habetis Principes Augustos tales, vt meliores ne optare quidem possitis, qui & volunt, & possunt me iuuare: nec solum tueri dignitatem, quam habeo ego, & vos in me, sed etiam augere atque amplificare, si modo ipsi volueritis, & a complexu ipsorum vos ipsos vestra culpa non diuulseritis. Quare si me, me inquam, matrem, quae vos genui, auditis, habetote rationem meam atque adeo vestrae salutis: & caute, ne quae hoc tempore opportunitas datur rerum vestrarum & constituendarum, & ornandarum, eam amittatis. In quo ipso si ita gesseritis vos, vt officium vestrum desiderare videtur, de me profecto, de vobis ipsis, deque vniuerso Christiano Orbe optime merebimini. Haec si Germania loqueretur vobiscum
atque

atque ageret, Principes populi que Germani, an vocem eius aspernaturi essetis? nihil arrogo mihi, sed tamen si quod suadeo ipse, & Patria nostra communis flagitare videtur, impetrauero, non erit profecto, cur vos sententiae meae atque consilij poeniteat: & ex officio vestro eos sane fructus percipietis, qui vobis atque Germaniae nostrae cunctae maximas utilitates ac summa ornamenta allaturi sunt. Quod vt eueniat tamen, pro ea, qua Patriam hanc nostram complector, charitate optare ego maxime, & supplices ad Deum manus tendere, fidemque eius ac nomen sanctissimum implorare non desino.